

יְהִי לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן לַיהוָה
 כִּי בְּלִיעֹשֶׂה בּוֹ מְלֶאכֶה יוֹמָתָא: דג לֹא
 תַּבְעֵרוּ אִישׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בַּיּוֹם
 הַשַּׁבָּת: פ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־עַדְת

קֹדֶשׁ קוֹדְשָׁא שְׁבַתָּא קְדָם
 כִּי דִיעְבֵּד בֵּה עֲבֻדְתָּא
 יִתְקַטֵּר: ג קֹדֶשׁ תַּבְעֵרוּן אִשְׁתָּא
 בְּכָל מוֹתְבְּנֵיכוֹן בְּיוֹמָא דְשַׁבְּתָא:
 ד וַאֲמַר מֹשֶׁה קְבֵל כְּנִשְׁתָּא דְכְּנֵי

①

ישראל קְמִימֵר דִּין פ
 פְּקֹד יִי קְמִימֵר: ה ס
 אֶפְרָשׁוּתָא קְדָם יִי כִי

יִלְחַתֵּי (כנה ט'): (ד) זה
 לאמר לכס': (ה) נדיב ז
 נדיב לז', כצר פירשה

כזה ועשות פנה, ומדווליה
 שאר מקומות שפירושו אמי
 אפשר לומר כן שהקב"ה לא
 וכדומה, שהלא לא דיבר ולא
 לכס, ועל זה שיך לשון נוכח
 נוכח, מה שלא עשה כן בשאו
 לאות רצון וכפרה, לזה אמר
 שלא יקשה להם, הלא שמים
 אפשר לאומרה (ב"ב): ז
 ביחד הוא שם תואר, שאדם

ומשלם ע"כ ואמרו
 אוקימתות, אי שחולקין
 ר' מאיר שיהיה נודע
 שאינו בא לידי תקלה
 קרצנו כשהיא חולין ל
 והב' שחולקין בנדבך ול
 אבל נודר לא ונודע על
 לידי תקלה כזכר יע"ש
 על זה הדרך כי לזד
 חרומה כל נדיב לבו א
 לזה אמר זה הדבר פי
 אותה פירוש דוקא כן
 שאמרו נודע ומשלם
 תקלה, לאוקימתה ר

רש"י

לקט בהיר

שלהמיר בא לומר שאל תזיז את השבת ממקומו, והראיה
 כפ' משא לזה הקב"ה על השבת אחר כל מלאכת המשכן, גם
 כפ' קדושים איש אמו ואביו תיראו ואח"כ ואת שבחתי
 השמורו, ואעפ"כ דרשינן לתומרא שאל תדחה מפני כיבוד
 אב ואם (ובכלל פלא גדול הוא בעיני מה שהאריכו ופילפלו המפרשים בדבר זה, הלא די פעם אחד לאשמעינן הלכה זאת
 ששבת אינו נדחה, ואם כונת הכתוב כאן ללמוד זאת מיותר הוא), אלא אמר רש"י שמעשה שהיה כן היה שמעשה רבוע"ה
 הקדים להם את השבת, הגם שהלוי היה להפך, וטעמו אפשר שכן הקהם לא יהיה גומר להם כל הלוי בפעם אחת והיה
 חושש שקודם שיגמור ויזהיר על השבת ילכו קצת מהם בזריות ויעשו מלאכה (ג"א), עוד אפשר פי' אומרו "הקדים להם",
 שהלא כבר התחיל משה במלאכת המשכן, שאמר אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם, וזה ודאי מלאכת המשכן הוא,
 שכשבת אין שיך לעשות אותם, גם אמרו אלה הדברים דרש רבי ט"ל מלאכות שהיו במשכן, ואעפ"כ הפסיק והקדים את
 השבת, וכל זאת כדי שיהיו ואורזים בו (ב"ב), עוד י"ל שהקב"ה הקדים מלאכת המשכן המורה על חנינת ישראל שיותר להם
 עון העגל בנחית דודי לי, וכדי שלא יטעו לחלל שבת אמר חנינת "אך", אבל מרע"ה בנחיתת אני לדודי הקדים את השבת
 שהוא כבוד השי"ת, ומהו עלמו נשמע שלא תדחה מפני המלאכה (כ"י), וצריך לימוד על זה הגם ששבת לא תעשה ועשה
 הוא ומלאכת המשכן רק עשה, שכלל לימוד היינו אומרים שדחה שבת מק"ו או מה מצינו שעבודה דוחה שבת כגון שחיטת
 ושריפת תמידים ומוספים כ"ש לעשות מוצת לזורך עבודה (מכיל'): (ד) והוא ר' יוסי שסבר ללמוד חילוק מלאכות
 מפקוק אחר (ויק' ד') ועשה מאחת מהנה, לזה נהכרת שהחורה הוציאה בעברה מכלל ל"ט מלאכות וכתב עליו לאו בפני
 עלמו לומר שזה אינו אלא בלזו ולא בכרת וסקילה הגם שעשאו בעדים והתראה, אבל ר' נתן סבר שפקוק מאחת מהנה
 צריכים לנו לדרשה אחרת א"כ פסוק זה בא לחלק שדרשה זו היותר פשוט, והוא אחד מ"ג מדות שהתורה נדרשת בהן
 (דבר שהיה בכלל) הבערה היתה בכלל שאר מלאכות (ויצא מן הכלל) התורה הוציאה לכתוב אותה בפני עלמה הרי שחייבין
 עליה לנדה (ללמוד על הכלל כולו יצא) שכן הוא בכל הל"ט מלאכות:

אור החיים

ששח ולא אמר בששת"י, כדי שלא תטעה כי יש
 מלואו בעשיית מלאכה בהס"י. עוד ירמוז כי לא
 יקומו ששת ימים במלאכתם אשר הכינס ה' לעשות
 אלא אם יום השביעי יהיה לכם קודש אבל אם לא
 ישמרו שבת לא יהיו הששת ימים כי שבת הוא נפש
 קיום העולם וכומו שהקדמנו בפרשת בראשית
 בפירוש פסוק (ב' ז') ויכל וגו' ביום השביעי יע"ש:

אור בהיר

יב) כמו שאמר וביום השביעי, היה לו לומר בששת. יג) שמינת ששת ימים פירושו כל הששת ימים, ואם כן אי אפשר לטעות
 ולומר שחייב יש לעבוד במשך כל הששת ימים, אלא ודאי פירושו במשך כל הששת ימים ראשי אהה לעשות מלאכה, מה שאין כן אם
 לאמר בששת, פירושו במקצתו, ואז יש לטעות שחייב יש. יד) חנינת לאמר עוד הפעם, וגם כל ההקדמה מיותר.

פ"ח בקצרה חגגה וז"ל

יד הכותב בשמאלו או וכו'. כולם זכרים במשנה הכתובה למעלה חוץ משמאלו שמבאר בגמרא (ש"ק ק"ג) שהקשו על המשנה שאמרה בין בימינו בין בשמאלו חייב כזכר למעלה. בשלמא אימינו מייחזב אלא לשמאלו אמאי והא אין דרך כתיבה בן ותיכין ר' ירמיה באתר שנו והקשו ותהו שמאל ידיה כימין דכ"ע ואשמאל לחייב אימין לא ליחייב אלא אמר אביי בשולט בשתי ידיו, ע"כ: אטר שכתב וכו'. כבר הזכרתי זה בקמון: והשולט בשתי וכו'. גם זה נזכר בקמון: קטן אוחז וכו'. מוספתא: גדול אוחז בקולמוס וכו'. ג"ו במוספתא:

כ"ו אין הכותב חייב עד וכו'. משנה ש"ס (ק"ד): כחובה למעלה. ומ"ש רבינו ויכתוב על דבר שמתקיים מפורש במוספתא זה הכלל כתב דבר של קיימא דכבר שאינו ש"ק או דבר שאינו ש"ק דכבר שהוא ש"ק פטור עד שיכתוב דבר של קיימא דכבר שהוא ש"ק ע"כ. וכבר כתבתי פרק ט' משנה ש"ס (ק"ג): מוכח שכל מלאכה שבת צעין דבר המתקיים:

כ"ז הכותב על בשרו וכו'. משנה ה"ח: הכותב על בשרו חייב המשרט על בשרו ר"א מחייב ור' יהושע פטור ע"כ. וידוע שר"א ור' יהושע הלכה כר"א: הקורע על העור וכו'. ירושלמי ומוספתא ובמקל נוסחי המוספתא נמלא הפך מדברי רבינו שהקורע פטור והרושס חייב ועיקר הנוסחא הוא כדברי רבינו לחייב הקורע ולפטור הרושס וכדברי הירושלמי: המעביר דיו ע"ג סקרא וכו'. פ' המביא מנין (דף י"ט) בגיטין איחמר המעביר דיו ע"ג סקרא בשבת ר"י ור"ל דלמדי חייב שמים אחת משום כותב ואחת משום מוחק דיו ע"ג דיו וסקרא ע"ג סקרא פטור סקרא ע"ג דיו אמרי לה חייב מוחק הוא ואמרי לה פטור מקלקל הוא ע"כ. ופסק רבינו כלישנא דתרא שלא לחייבו ופירוש דיו ע"ג דיו וסקרא ע"ג סקרא כתב ע"ג כתב הנזכר למעלה וכן מפורש בירושלמי ופשוט הוא:

י"ז רישם תולדת כותב וכו'. משנה ב' בהבונה (שבת ק"ג) אמר ר' יוסי לא חייבו שמי אומיות אלא משום רושס שכן כותבין על קרשי המשכן

י"ד הכותב בשמאלו או לאחר ידו ברגלו בפיו ובמרפקו פטור. איטר שכתב בימינו שהיא לו בשמאל כל אדם פטור. ואם כתב בשמאלו חייב. והשולט בשתי ידיו בשוה וכתב בין בימינו בין בשמאלו חייב. קטן אוחז בקולמוס וגדול אוחז בידו וכותב חייב. גדול אוחז בקולמוס וקטן אוחז בידו וכותב פטור: כ"ו אין הכותב חייב עד שיכתוב בדבר הרושם ועומד כגון דיו ושחור וסקרא וקולמוס וקנקנתום וכיוצא בהם. ויכתוב על דבר שמתקיים

הכתב עליו כגון עור וקלף ונייר ועץ וכיוצא בהם. אבל הכותב בדבר שאין רישומו עומד כגון משקין ומי פירות. או שכתב בדיו וכיוצא בו על עלי ירקות ועל כל דבר שאינו עומד פטור. אינו חייב עד שיכתוב בדבר העומד על דבר העומד. וכן אין המוחק חייב עד שימחוק כתב העומד מעל דבר העומד: כ"ז הכותב על בשרו חייב מפני שהוא עור אף על פי שחמימות בשרו מעברת הכתב לאחר זמן הרי זה דומה לכתב שנמחק. אבל המשרט על בשרו צורת כתב [מ] פטור. הקורע על העור כתבנית כתב חייב משום כותב. הרושם על העור כתבנית כתב פטור. המעביר דיו על גבי סקרא חייב שמים אחת משום כותב ואחת משום מוחק. העביר דיו על גבי דיו וסקרא על גבי סקרא או סקרא על גבי דיו פטור: י"ז רושם תולדת כותב הוא. כיצד הרושם רשמים וצורות בכותל ובששור וכיוצא בהן בדרך שהציריין רשמים הרי זה חייב משום כותב. וכן המוחק את הרשום לתקן הרי זה תולדת מוחק וחייב. המשרטט כדי לכתוב שתי אותיות תחת אותו שירטוט חייב. הרשי העצים שמעבירין הוט של סקרא על גבי הקורה כדי שינסור בשוה הרי זה תולדת משרטט. וכן הגבלים שעושים כן באבנים כדי שיפצל האבן בשוה. ואחד המשרטט בצבע או בלא צבע הרי זה חייב:

פרק שנים עשר

7 ← א המבטיר כל שהוא חייב. והוא שיהא צריך לאפר. אבל אם הבעיר דרך השחתה [א] פטור מפני שהוא מקלקל. והמבטיר גדישו של חבירו או השורף דירתו חייב אע"פ שהוא משחית. מפני שכונתו להנקם משונאו והרי א ס"ב לארין ס"ה: ב טור סימן ש"מ:

לידע אי זהו בן זוגו. ופירש רבינו בפירוש המשנה שדעת ר"י היא שהרושס הוא אב צפני ע"מ. וכתיבה שמי אומיות בלבד הוא משום רושס לפי שכן היו עושין במשכן. ואין הלכה כמותו אלא תולדת הכותב הוא והאריך בזה שם ורש"י ז"ל פירש פירוש אחר: המשרטט כדי לכתוב וכו'. בגמרא בכלל גדול (ש"ס ע"ה): הזכרתי פרק ז'. והשיעור הוא שכל אלו הדברים הם מפני הכתיבה ושיעור אחד להם: הרשי העצים וכו'. וכן הגבלים וכו':

פ"ב א המבטיר כל שהוא חייב והוא שיהיה וכו'. בהאורג (שבת ק"י) מני ר' אבהו קמי דר' יוחנן כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבטיר אמר ליה פוק מני לבדל חובל ומבטיר אינה משנה ואם חמלא לומר משנה חובל בצריך ללבוז מבטיר בצריך לאפרו. והא חנן חנן וכולא סוגיא. ורבו הפירושין בסוגיא זו והעיקר שהדין שהזכיר רבינו בכלן אחת הוא שאע"פ שאין תועלת האפר כנגד קלקול חפצים חייב וזה נראה דעת הרמב"ן ז"ל. ובהשגות א"א ואם הבטיר תחת תבשילו חייב שמים ע"כ. ואפשר שכן הוא וכבר הזכיר רבינו פרק ט' שהנותן העגים תחת הקדרה חייב משום מבטל ומ"מ אין זה בכל שבו אלא"כ יש בו שיעור כדי לבטל כגרוגרת מבינה קלה שכיון שמשום מבטל אנו מחייבין אותו א"א בפומת משיעור תבשיל: והמבטיר גדישו וכו'. כבר הזכרתי פרק ח' גבי חובל דעת רבינו וטעמו בזה דעת החולקים עליו:

מגדל ע"ו

כ"ז המעביר דיו ע"ג סקרא ע"ג דיו פטור. פ"צ דגיטין: יז רושם תולדת כותב הוא עד משום כותב. סוף פרק הבונה (דף ק"ד): וכן המוחק עד וחייב. פרק השולל (דף ק"ה): המשרטט עד טור הפרק. פ' כלל (דף כ"ה):

פ"ב א המבטיר כל שחו עד מוקמא. פ' המניח את הכר ופרק ר"א דאורג

קדית מלך

מכין ת"אור

ובן המדליק וכו'. זה פשוט ומנואר פרק ספק אכל חלב (ברכות ז"ב) שהמדליק את הנר חייב: המחמם את הברזל וכו'. וזה שגומר א"א ולמה לא משום מנשל כו' דלרוף דרבנן הוא, עכ"ל. ומ"ש לחייבו משום מנשל אינו נ"ל שכל דבר שהוא עלתו נעשה אור ושורף אין ראוי לומר המנשל אלא

ב המכבה כו' ואם נתכוין לצרף חיוב. כתב הרמ"ך מימה אם לניוף מן המורה היכא מותר לכבות גחלת של מחמת הא היו פסיק רישיה ונגמרה לא אמרו כ"א אסור אבל לא אמרו חייב ונפרק אמר להם הממונה (יומא ז"ד). מפורש בהדיא דלרוף דרבנן הוא, עכ"ל:

נתקרה דעתו ושככה חמתו ונעשה כקורע על מתו או בחמתו שהוא חייב. ובחובל ב'בחבירו בשעת מריבה שכל אלו מתקנים הן אצל יצרן הרע. וכן המדליק את הנר או את העצים בין להתחמם בין להאיר הרי זה חייב.

* המחמם את הברזל כדי לצרפו במים הרי זה תולדת מבעיר וחייב: ב המכבה כו' כל שהוא חייב. * אחד המכבה את הנר ואחד המכבה את הגחלת של עץ. אבל המכבה גחלת של מתכת פטור. ואם נתכוין לצרף חיוב.

א טור ס"ו רע"ח סמ"ג לאין ס"ה:

הכנה למה אינו חייב אע"פ שאינו מתכוין ופסיק רישיה ולא ימות הוא ואפילו לא ידע לרוחו והא היה כר"י ס"ל. ועוד מה בין גחלת של מתכת לגחלת של עץ והלא בשניהם לדבריו יש בהן משום מבעיר ומשום מנשל ונפרק מילה אמרינן ממתקן החדל בגחלת של מתכת כ"ט אבל לא בגחלת של עץ ועוד דנמסכת יומא אמרינן לניוף דרבנן הוא וחובל ליכא ובי"כ שרי ליה בטבילה כ"ג משום מזה ואפילו לרי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור, עכ"ל:

ד"ה (דף ז"ד): פ' אמר להם הממונה גבי טבילה שנינו ר' יהודה אומר עששיות של ברזל היו מתחמין מעוה"כ ומטילין לתוך כוון בשביל שחפצו אנתן והקשו והרי מנרף ומירץ רב ביבי בשלא הגיע לנרוף ואזי מירץ אפילו מימא שהגיע לנרוף דבר שאין מתכוין מותר והקשו ומי אמר הכי והא אמר אביי הלכה כר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור. ומירצו הני מילי בכל המורה כולה אבל הכא נרוף בעלמא דרבנן הוא ושבות היא ואין שבות במקדש. ע"כ נראה מזה הסוגיא שבאור שהנרוף מדבריהם. ויש לדחותה ולומר שהיא לדעת אביי בלבד ואין הלכה כמותו אלא כרב ביבי דאמר דוקא שלא הגיע לנרוף. אבל הרמב"ן ז"ל דחה ואמר שאין עששיות נרוף כמו בגחלת לפי שהן חמות הרבה ומפשירות המים ואין מאטרפות לגמרי אלא במים זונגין ולזה יראה לי דעת רבינו נוטה במ"ש פ"ב מהל' יוה"כ מלבנין עששיות של ברזל באש מבערב וכו'. עוד כתב הרמב"ן ז"ל ואי קשיא הא דאמר ר' פ"א דמילה (שם ק"ד) ממתקין את החדל בגחלת ואוקימנא בשל מחמת אלמא ליכא נרוף גמור במחמת איכא למימר שאני חרדל שאינו מנרף ואין נרוף אלא במים עכ"ל. עוד כתב שמדברי הגאונים ז"ל נראה שבזמנים שהנרוף הוא מן המורה ודברי רבינו הם כדעת זו, וממ"ש שהיו מתחמין מבערב יוה"כ ולא היו מתחמין ציור הכפורים יש ללמוד שיש בחמם חובל לפי שאין שבות במקדש אע"פ שיש לדחות זו היא שעת רבינו:

ב המכבה כל שהוא חייב אחד יב"ד. רבינו הולך לשטמו שפסק כר"י בחיוב מלאכה שאז"ל שאינו לר"ש המכבה כחם על הנר פטור ואינו חייב אלא כחם על הפחילה ונרץ להצננה שהוא עושה פסח כדאיכא בפרק במה מדליקין (שם כ"ט ז') בהדיא בגמרא וכבר כתבתי כן פרק ראשון: אבל המכבה גחלת יב"ד. פ' כירה (מ"ג) אמר שמואל מכנין גחלת של מחמת צרה"ר בשביל שלא יזוקו זה רבים אבל לא גחלת

להם משנה

לישנה דלרוף דהסם מדרבנן וזהו שהקשו והלא מנרף ומירצו דאחא כר"ש דאמר דדבר שאינו מתכוין מותר. וז"ל דמשמע לו כן משום דאלת"ה אמאי לא מירצו דאחא אפי' כר"י וע"כ לא קאמר ר"י אלא בדבר שאיסקורו מדאורייתא אבל דבר שאיסקורו מדרבנן מודה לר"ש דאפשיי בחמולוקא בין ר"י ובין ר"ש לא מפשינן אלא ודאי דאיסקור הלרוף מדאורייתא, ואולי שזהו כוננו במ"ש וכל שאינו מתכוין הוא מותר לר"ש וכו' כלומר דזהו הוכחה דהלירוף הוא מדאורייתא מאלא אוקמוה אלא כר"ש כדפשישמי. אבל קשה ליה שבימא (דף ז"ד) כשמירץ אביי ואמר אין שבות במקדש אמאי לא קאמר

פי"ב א המחמם את הברזל וכו'. כתב ה"ה ומ"ש לחייבו משום מנשל וכו' משמע דקבור דכיון דנעשה אש ושורף אין לחייב משום מנשל. וקשה שהרי בפרק ט' חייב רבינו משום מנשל שכתב המחמם את המתכת עד שחעשה גחלת הרי זה מתולדת מנשל. לכן נראה דמ"ש ה"ה ז"ל דרבין הוא לחייבו משום מבעיר לבקוף שנעשה אש שכל מנשל משום הפועל הראשון דמרפא רפי חייב ודלא כהראב"ד ז"ל דקבור דלעולם אינו חייב אלא משום מנשל בלבד. עוד כתב ומפשט הסוגיא דנפרק כירה (דף מ"א) נראה וכו' וקשה דמאין נראה לו כן מפשט הסוגיא דהסם אפשר

הגהות מיימוניות

פטורין חרץ מחובל ומבעיר א"ל פוק הני לברא חובל ומבעיר אינה משנה ואת"ל משנה חובל וצריך לכלבו ומבעיר וצריך לאפרו:

מגיד ע"ה

ואני אימר איני מצין דברי רבינו הראב"ד ז"ל כי לפי דעמי איכא חליס ואיכא פמר שאני רואה העץ רפה ורעוב ויוצא ממנו מים בשעת החיכוש באש דקאמר פ' כלל גדול דמרפא רפי מעיקרא והדר קמיט בנו אחינא אלא בחל קשה הוא מתחלתו ועד סופו אלא ודאי דתולדת מבעיר הוא ויחייב דמשמע פ' כירה בשמעמין דמחם שפינהו: עוד כתב הראב"ד ז"ל והמחמם את הברזל והמלרפי במים אינו מכבה אלא הוא מכה בפטיש שגומר את חסומי מ"מ חייב עכ"ל: ואני אומר אין מביאים ראיה ממכבה למבעיר ואינה חובה שיהו עני הפסח בחיוב. וענין הלירוף שגומר חסומי כבר כתב למעלה שכל שהוא גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש וג"ו הלירוף מפורש פ"ה בשמעמין דמחם כד"ן: ב המכבה כל שהוא חייב. פ' כלל גדול (דף ע"ה): אחד המכבה ע"י מכבה.

(דף ק"ו): כתב ראב"ד ז"ל אם הצעיר מחם חפשינו מ"מ חייב שמים עכ"ל: ואני אומר זה הדין ועיקרו פ' ר"א דלירג, ומה שחדש הראב"ד ז"ל שמעינן לה מאחד נתן את האש כו' הכתיב פ"ט ופ' המביא כדי יין וגמי סגרא הוא דמה לי נרץ את האפר דאסיקנא ס"פ המביא ומה לי נרץ לקדחה אלא ר"מ ז"ל לא חשב אלא הפשוטים בתלמוד ולכן קראו משנה תורה: והמבעיר בדישי עד יצרו הרע. זה הדין עיקרו ב"ב (דף ל"ד) גבי מתני' דש חייב על מעשה כו' ועיקר הטעם שנתן מפ' האירג: ובן המדליק יב"ד. פ"ק דשבת (דף כ"ו) לגבי מדורה ופרק כל כתבי הקדש לגבי נכרי שהדליק. ופ' ר"א דמילה ובמנה מקומות זבן זה: המחמם יב"ד ע"י חייב. פ' כירה (דף מ"א): בהב הראב"ד ולמה לא מחם מנשל כמו סיכתא לאחינא דמרפא רפי והדר קמיט. עכ"ל:

הר"ה ב"ד

7

שלחן ערוך

מכבוד קדושת אדונינו מורינו ורבינו הגדול

הגאון האלהי החסיד המפורסם

אור עולם מופת הדור

נור ישראל ותפארתו קדוש ה'

מרנא ורבנא

מוה' שניאור זלמן נבג"מ

אורח חיים

חלק שלישי

הוצאה חדשה מסודרת מחדש ומתוקנת

ירושלים ת"ו תשנ"ג

הלכות יום טוב תצה

רלו

5

* ויקרא כ"ג ד'
* שמות י"ב ט"ז

תצה איזה מלאכות אסורים ביום טוב וכו' מ"ו סעיפים:

א ששת ימים אלו שהן ראשון ושביעי של פסח וחג השבועות וראש השנה וראשון ושמני של חג הסוכות הן הנקראים ימים טובים. וכל העושה מלאכת עבודה באחד מהן הרי זה לוקה מן התורה שנאמר * כל מלאכת עבודה לא תעשו. וכל השוכת בהן ממלאכת עבודה הרי זה קיים מצות עשה שהרי נאמר בהן שבתון כלומר שבות:

ב ומהו מלאכת עבודה כל מלאכה שאינה נעשית באוכל או משקה ואין במלאכה זו צורך לאכילה ושתייה כגון שכבה את הנר או שכנה או שחפר וכל כיוצא באלו אבל כל מלאכה הנעשית באוכל או במשקה כגון הקצירה והדישה והעימור והזרייה והברירה והטחינה וההרקדה והלישה והאפייה והשחיטה והבישול והבצירה והסחיטה והצידה וההוצאה מרשות לרשות כל אלו כיון שהן נעשין בגוף האוכל ומשקה וכשאדם נהנה מהאוכל ומשקה הרי נהנה מגוף המלאכה עצמה (הנעשית לצורך אכילה או לשאר צורך יו"ט כמו שיתבאר) לפיכך נקראין כל מלאכות אלו וכיוצא בהן מלאכת אוכל נפש שהתורה התיירה לעשותה לצורך אכילת יו"ט שנאמר * אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם וכן ההבערה אף על פי שאינה נעשית בגוף האוכל אף אם היא לצורך אכילה שהרי הוא מבעיר אש בעצים ומבשל עליהם מכל מקום כיון שהיא (א) מתקנת את האוכל שהרי ענין ההבערה הוא הוצאת האש או (ב) שמרבה האש וגוף האש זו שהוציא או שהרכבה היא המתקנת ומבשלת את האוכל הרי גם היא בכלל מלאכת אוכל נפש:

ג וקבלו חכמים שכל מלאכות אוכל נפש מתוך שהתירה התורה לעשותן לצורך אכילת יו"ט הותרו לגמרי אפילו שלא לצורך אכילת יו"ט ובלבד שיהא בהן קצת צורך יו"ט אף על פי שאינו צורך אכילה אלא צורך הנאת הגוף או צורך (ג) מצוה עוברת שזמנה בו כיום שהיא ג"כ כהנאת הגוף לענין זה והוא שתהא הנאת הגוף זו שוה לכל נפש אדם מישראל כמו שיתבאר בסי' תקי"א ותקי"ב:
ד כמה דברים אסורים כשגופו נהנה מגוף המלאכה עצמה הנעשית לצורך יו"ט כגון שמוציא חפציו מרשות היחיד לרשות הרבים שהוא צריך להשתמש בהן ברשות הרבים וכן המדליק את הנר כדי להשתמש לאורו תשמישים הצריכים לו בו כיום אף על פי שאין בהם צורך אכילה וכל כיוצא בזה אבל אם אין גופו נהנה ביו"ט מגוף המלאכה עצמה אלא מדבר שנתקן ונתכשר להנאת האדם ע"י עשיית המלאכה כגון שמתקן שפוד לצלות בו שאין גופו נהנה מגוף השפוד אלא מהצלי שנצלה בו או שמבקע קורה לעצים דקים מאד להצית בהם האור תחת קדירתו שאין גופו נהנה מגוף העצים שנעשה בהם

קונטרס אחרון

(א) שהיא מתקנת כו'. כן מוכרח לומר על פי מ"ש המנן אגריהם נסימן תקי"ח נסס המגיד משנה עיין שם ועל זה קשה מהעברה כמו שכתב המנן אגריהם שם ואין לומר כמו שכתב הר"ף דלהר"ן דמדורה היא אוכל נפש אם כן נקיעת עזים אינה נקראת מכשירין כמו שכתב המנן אגריהם נסימן תקי"ח סוף פ"ק ג' עיין שם (ולשיטה זו יש להחזיר לנקע מקורה אפילו עזים דקים שהרי האופיי"ס פירשו הטעם משום דהוי מכשירין וכן משמע בר"ן דאין איסור אלא בטוקע מעזים דקין משום מלאכה שאינה נריכה עיין מה שכתבתי שם) ואין קיימא לן שם כדעת ראב"ה ומרדכי ורא"ש וראב"ד (עיין מגן אגריהם שם) והקנמת האחרונים דבטוקע קורה לעזים דקים ביו"ט חיוצא איכא ועל כרחן משום דהוי מכשירין ללא כר"ן וכן הוא דעת רס"י במתנין דמדורה ורא"ש על כרחן לר"ך לומר דהטעם דהבערה אינה נקראת מכשירין ואמרינן בה מתוך משום שהיא מתקנת וכמו שכתבתי בפנים:

ז (ב) שמרבה האש כו'. הנה אף על פי שהמנעיר אינו חייב ללא אם כן לר"ך לאסור אף על פי כן עיקר החיוב אינו משום שריפת וכליון העצים אלא משום ריבוי האש כדמשמע בהדיא ברמב"ם פרק י"ב מהלכות שבת גבי חימום גדולי עיין שם במגיד משנה שכל דבר שהוא עגמו נעשה אור כו' וכן משמע בגמרא דקרייתותי שהביא הרמב"ם שם דהמדליק הנר אף על פי שאין לר"ך לאסור חייב וכן משמע בחוס' סוף פרק האורגים ד"ה מחונל עיין שם שהקשו לר"ך לאפרו היכי חשיב נריכה לגופה וזה פשוט ואין לר"ך לסתים:

(ג) מצוה עוברת שזמנה בו כיום. כן הוא בגמ' דשבת דף כ"ד ע"ב גבי מילה שלא בזמנה ללא אמרינן מתוך שהתורה חטרה לנורך אוכל נפש כו' כדלמרינן בפרק קמח' דתקנותי עיין שם וסממא קמני אפילו לא היה

(1) בריש הסימן (2) ביצה י"ז ע"ב ד"ה ומקשו (3) סעיף ב' (4) ביצה ס"ו תרצ"א (5) ביצה פ"ד ס"ו ד" (6) פ"ד מ"ו"ט ח"י (7) ב"א ע"ב ד"ה לא: (8) ה"א (9) כ"י ע"א (10) שבת ק"ו ע"א (11) ד' ע"א:

אבני הרבות מלאכת סימורלד מכבה ומבעיר שבת נזך קמו 231

(ז) ואפי' לחאן דאמר מלאכה שאינה גרידה לגופה חייב. אכתי קשה. שהרי התוספות הקשו שהרי הגשרפין אפרן מותר מדאורייתא אפילו הגחלת. ואם כן יכול לבשל בגחלתו והוי לנזך אוכל נפש. ומי' נחום כמו שגדריס ונדבות אין קרבין ביום טוב משום דעיקר המלאכה אינו לנזרו אלא לנזך גבוה שכל זמן שלא נעשה לנזך גבוה אסור להדיוט. אם כן עיקר המלאכה לנזרה. הכא נמי היתר אשר הגשרפים משום שנעשה מלכותם כמו שכתבו ההוס' שלהי תמורה. אם כן עיקר המלאכה לנזך מזה ודו"ק היטב כי זה כוונת ההוספות באמת הגם שקילרו מאוד בדבריהם. ואם המלאכה הוא הולאת אש אשר זה אינו לנזך המזוה כלל. והולאת האש הוא רק לנזך הדיוט ולמה יאמר. אלא ודאי המלאכה הוא במה שהעלים מתבערים גם כן:

(ח) ואף שנחלת של מהכת גם כן חייבין עלי' משום מצטער. הלא כתב הרמב"ם שהוא תולדה מצטער וכתב הרמב"ם בפ"י המשניות פרק ז' דשבת ובהלכות פרק ז' דתולדה הוא שאינו דומה לאב לגמרי רק במקלה דמיון. דאף שאין החכמה מצטער. מכל מקום הוא נעשה אש. והוא דומה קלח למצטער. אבל עיקר מצטער שהעלים מתבערים:

(ט) וכבר הוכחו במקום אחר לרעת הרמב"ם לא אמרינן מתוך מטולה לאב דעיקר המלאכה הוא האב לא היתר. הגם שהותרה התולדה לנזך אוכל נפש. הרי דהאב במה שהוא אב חייבין עלי' גם כן. לא במה שהוא מלאכה לבד. ועל כן המצטער נחלת של עץ חייבין עלי' במה שהוא מצטער גם כן:

(י) ובזה יובן היטב מאמר ר' עקיבא ומלכו להכפרה שהוא אב. מלאכה. ומיכה אב לכאורה מיוחד ונכבד דברנו מזה סימן רכ"ז אות ד' שהתולדה גם כן אסורה ביום טוב מדאורייתא כמו שהוכחו שם ישיין ס"א אף לשי' מה שכתבתי נכון היטב דרק במה שהיא אב מלאכה היא אסור דאלו מלאכה שמש' היא הולאת האש לבד כמו נחלת של מתכס. וזה אין אסור בגידון דיון כ"ל באריכות. אף הוא אב מלאכה. וזה דוקא במה שהעלים או שהחמץ מצטער וזה אסור לנזך לגופו והעיקר לשם מזה ודו"ק היטב: L

סימן רל"ט. מלאכת הוצאה.

דין עקירה והנחה על גבי מקום די' על די':

(א) י"ט לעיין אם עקר חפץ מרשות היחיד והניח במקום פטור במקום שאין בו די' על די' ושבו עקר משם והניח ברשות הרבים. אם אמרינן דהנחה במקום שאין בו די' על די' כמאן דליחא וחייב. או דילמא דלפטור הוי הגחה. ואם תמא לומר דחשיבא הגחה לפטור. מיבעיא לי אם עקר חפץ מרשות היחיד מקום די' על די' והניח במקום שאין בו די' על די' ברשות הרבים ושבו עקר משם והניח ברשות הרבים במקום די' על די'. מי אמרינן ביון דהנחה במקום שאין בו די' על די' חשיבא הנחה לפטור ולא לחיוב. וכיון דעל הנחה זו אינו חייב ולפטור הוי הנחה ויחזיקא

עדיף מנגיעה. דאם נעמח מקלח שכתוך הכלי נעמח טלה. ואלו נגיעה לא נעמח כולה רק מה שניגע בטומאה. כדאמרינן חולין כ"ד: התורה העידה על כלי חרס אפי' מלא חרדל. ועל כן לירוף כלי בעלמא אף דלענין טומאה לא מהני רק בכלי שרת. מכל מקום למה שמוטל עדיף מנגיעה כ"ל:

סימן רל"ח

(א) כתב הרב מלארי בשלחן ערוך שלו סימן מ"ט

בקונטרס אחרון וזה לשונו הנה אף על פי שהמצטער אינו חייב אלא אם כן לנזך לאפר. אף על פי כן עיקר החיוב אינו משום שריפת וכליון העלים. אלא משום ריבוי האש. כדמשמע ברמב"ם גבי חימום ברזל באור עיין שם במניד משנה. שכל דבר שהוא עלמו נעשה אור ה'. וכן משמע בגמרא כריתות דמדליק הגר אף על פי שאין לנזך לאפר חייב. וכן משמע בתוספות סוף פרק האורג ריבוי המתחיל בנזבל עיין שם שהקשו לנזך לאפרה היכי חשיב לנזך לגופה וזה פשוט ומין לנזך לפנים עד כאן לשונו:

(ב) ומילתא דפשיטא למרן וללה"ה מיבעיא לי טובא כי מה שהביא ראי' ממדליק הגר שאין לנזך לאפר. לא ידענה מה הוא כי לנזך לכליון השתן כדי שיעשה אור:

(ג) ובזה שהביא ראי' מקושיית התוס' בלנזך להפרה הא לא חשיב לנזך לגופה. אף אם הנבערה כליון העלים. היינו כליון כח העלים הנכנס באש. והאפר הוא הפסולת הנשאר שלא נכנס באש ואין לנזך לגופה כי נופה של מלאכה הוא כח עלים הנכנס באש. והוא אין לנזך אלא לשריי' ולא חשיב לנזך לגופה אלא אם כן לנזך לאש. דהשחא חשיב לנזך לשריפת העלים שמהם נעשה אש:

(ד) אף מה שהביא מנחלת של מתכה שאין החכמה נשרף והוא קיים במקדש רק משום שנעשה אש. לכר חייב. זה דאי' גדולה. ויבאר אחר כך ישוב לזה:

(ה) ויש להביא ראי' דעיקר הנבערה בילוי הדבר מירושלמי הג"ל דמפרש קעם דלא יקוב כי ויחננה על פי הגר. משום שלא הותחל בכל טפה וטפה. ואם המלאכה רק באש. הרי הותחל המלאכה באותו האש. אלא ודאי עיקר המלאכה בשמן המסכלה:

(ו) וכן נראה לי שהמלאכה בשמן המצטער מהא דשפתי' (דף ה'.) ר' עקיבא אומר חשיביתו

מצטער יום טוב. או אינו אלא ביום טוב. הרי הוא אומר לא תפשה כל מלאכה. ומלכו להבערה שהוא אב מלאכה. והרי בחמץ אין המזוה במה שנעשה נחלת ואש. אלא במה שהחמץ נשרף ומצטער לא במה שנעשה אש. ולשון המכילתא אזוהו השבחה שהוא כ"ל. יראה וכל ימאן הוי אומר זה שריפה. וזו אמרת דהמלאכה הוא רק מה שנעשה אש. אם כן הוב מלאכה שאינה לריכה לגופה. דנופה של מלאכה רק הולאת האש. ולום אין לנזך כלל. דאין לומר שזריך שיעשה אש כדי ששרף בו. דזה אינו דהחמץ נשרף באש שהוא מוחמול ואין לו לנזך לזה מה שהחמץ עגמו נעשה אש:

Kanevski, Ya'akov

ספר

ברכת פרץ

כולל קצת ביאורים בפסוקי התורה ובמדרשי

חז"ל והם מסודרים על סדר פרשיות התורה

ויה"ר מלפני אבינו שבשמים שיהי' לתועלת לחזק את הלכות

לתורה"ק ולעבודתו ית"ש

יראת ה' טהורה עמדת לטר לפ"ק

ובחוצאה זו דשנת תשל"ש באו בס"ד הרבה הוספות חדשות

ועתה יו"ל בעז"ה

במהדורה חדשה

עם תיקונים וסדר חדש

בני ברק

שנת טוב טעם ודעת למדני לפ"ק (תש"ג)

10

7 ←

במלאכת הבערה, יל"ע מהו עיקר המלאכה דהא האש האחוז בחפצא קעביד שני דברים שהוא מאיר ומחמם סביבו והוא שורף ומכלה את החפצא שהוא אחוז וי"ל שעיקר המלאכה הוא מפאת ששורף ומכלה את הדבר וי"ל שעיקר המלאכה הוא מפאת מציאות האש שאפי' לכשיצוייר שאינו נשרף כלום חייב משום מבעיר ונפק"מ כשעושה גחלת של מתכות שיש בו אש ולהב אבל אין הברזל נחסר ונשרף כלום אם חייב בזה בשבת והנה הרמב"ם ז"ל רפי"ב דשבת כתב דהמחמם את הברזל כדי לצרפו במים ה"ז תולדת מבעיר וחייב עכ"ל ומבואר דאיכא מלאכת הבערה גם כשאינו שורף ומכלה (ומש"כ דזהו דוקא במחמם כדי לצרפו במים בא למעט שאם מחממו כדי שיתרכך או להתיכו חייב משום מבשל וכמש"כ הרמב"ם ז"ל פ"ט שם ה"ו ע"ש ועי' במפרשים ובחזו"א בלקוטין על הרמב"ם ז"ל וקצרותי) וכן שם בה"ב כתב לענין מכבה דאיכא נמי מכבה בגחלת של מתכות אם זהו לצרפו וע"ש במ"מ ושאר מפרשים והדברים ארוכים ועכ"פ מוכח שיש ענין מכבה ומבעיר גם בגוונא שאין החפצא (שהאש אחוז בו) נשרפת וכלה וכמשנ"ת. אכן דעת הראב"ד ז"ל שם הוא דאין במחמם את המתכות משום מבעיר רק משום מבשל ע"ש ובמפרשים ולפ"ז משמע שעיקר מלאכת הבערה הוא מה שהאש הולך ושורף ומכלה את מה שהוא אחוז בו.

ולכא"י יש להביא סמוכים דגם בגוונא דאין האש שורף כלום מ"מ נקרא הבערה והוא ממש"כ בפרשת שמות גבי מרע"ה כשנתראה לו מלאך ה' בלבת אש מתוך הסנה כתוב וירא והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל הרי דאע"פ שהסנה לא נשרף ממנו כלום מ"מ כתיב שהוא בוער באש משמע דגם כה"ג נקרא הבערה, [ומש"כ שם אח"כ מדוע לא יבער הסנה הך "יבער" אין פירושו דולק אלא הוא מלשון מתבער מן העולם כמש"כ בדעת רבותינו בעלי התוס' ז"ל ע"ש. [וכן כתוב בפ' ואתחנן וההר בוער באש עד לב השמים והתם ההר עצמו לא נשרף ממנו כלום ונקרא בוער. חכ"א] ויש להשיב דלענין מלאכת שבת שאני דממשכן ילפינו לה ובמשכן היו הבערות השורפות ויש לפלפל בכ"ז וקצרותי.

פרשת פקודי

ילקוט פקודי רמז ת"ב והוא כברייתא דמסכת מדות. ראה ניסים שעשה להם הקב"ה שכל אותן האוכלוסין עומדים [בחצר המשכן] בתוך חמשים אמה שאם תבא לחשבון צריך יותר מדי מיל כח ומפרש בוי"ר וז"ל דקיי"ל גברא באמתא יתיב וא"כ אם היו ישראל אפילו עומדים בכל אורך החצר שהוא ק' אמה היו צריכין להיות רחבו ששה אלפים, שהיו ת"ר אלף, דהיינו ג' מילין [שהמיל הוא אלפים אמה] אבל באמת לא היו עומדים בכלו שהרי מקוב המשכן החזיק ל' אורך וי"ד רוחב ומקום המזבח ה' על ה' הכבש, וגם ישראל היו ג' אלפים ותק"ן יותר על ששים רבוא, וא"כ הצריכו ליותר מדי מילין לרחבו, עכ"ל. וצ"ע דכלפי חצר גדול של ג' מילין אין מקום המשכן והמזבח כמעטין

אלא דבר מועט
נשאלתי [ויש ליי
המזבח וצ"ע].
ונראה שה
בתרתי אמתי יתו
תופס אמה אלא
תופס רחבו אמה
הוא ד' טפחים ו
בתוס' פסחים דק
ע"ש וא"כ כל זו
ד' טפחים דהא
אצל זה תופס כו
גברי בב' אמה.
ולפ"ז כשי
גברי וכשיעמדו
כשיעמדו באופן
בזאח"ו י"ב אלף
[דהא קיימי ג' ג
רבוא מכון ממש
ששים רבוא ג' א

מצינו כמו
מצינו גבי נדבת
עולה ושלמים ומ
יכול להתנדב ל
לפי התנדבות לב
דתנן שאין להם
אם זה נחוץ לע.
נחיצות למה נית
אבל גראו
בעבודת השי"ת
שציוותה התורה
מישראל] מזה מו

בעזהש"ת

שאלות ותשובות
לבושי מרדכי
בארבע חלקי שולחן ערוך

אשר איזן וחקר גאון ישראל וקדושו גדול מרבן שמו
רבי מרדכי ליב ווינקלער זצוק"ל
שימש ברבנות בק"מ טעלעגד, ברעזאווא, ולאחרונה בה' מאד יע"א

ויכתוב מרדכי את הדברים וישלח ספרים בכל מדינות הקרובים והרחוקים, והחל משנת תער"ב קבעם
המחבר בדפוס, והוציאם לאור עולם בכמה מהדורות בזה אחר זה, ואחר פטירתו נמשכה המלאכה ע"י
אחד מתלמידיו ונגמרה בשנת תרצ"ז

◇ ◇

ועכשיו יוצא לאור מחדש ברוב פאר והדר באותיות מאירת עיניים, בתוספת מראי מקומות
עם הוספות נכבדות ולקוטים מכת"י ושאר מקורות, הכל כמפורט בפנים

ביוזמת והשתדלות הרבני הר"ר **יצחק פנחס פריינד** נר"ו

נכד תלמיד המחבר

ברוקלין ניו יארק יע"א

◇ ◇

בשנת ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות לפ"ק

השותף אדעתו דשותף גוי קענדל, א"כ כ"ש צנדון דידן דעושי המלאכה עיניהם זופות אך ורק לצעלי הפאצריק, אך שיט לקמור מי הם הצעלים של הפאצריק אם הם גויס, דאל"כ יש לדמותו לשאר דברים כמוצן.

ובעת נזכרתי על דברי הטו"ז סי' תקצ"ב [סק"ה], דס"ל כדעת הרמב"ם [הל' יו"ט פ"ד ה"א], דהך דאין מוציאין את האור מאפר ומים הוא מן התורה, וא"כ ה"נ צנדון דידן, אלא שמדברי הרב המגיד פ"ד מה' יו"ט יש לדייק דאינו רק מדרבנן. וכן פי' הראש יוסף [ב"ה שס], וכמ"ש הרע"ב בפ"י המתניתין [ב"ה פ"ד מ"ו] דמ"ל למלאכה, ועיי' תשו' כתב סופר או"ח סי' ס"ו. וגם לדברי הטו"ז י"ל, דהא דס"ל דהוא אסור מן התורה, היינו אם מיד בהוצאת האור מדליק ממנו נעורת וכיו"ב, דהא צריך לבטל או להדליק, אבל בהוצאת נזו"י אש בצנד דאינו רק מדרבנן. וכן ראיתי בפמ"ג סי' תקצ"ב [במ"ו סק"ה]. ועוד צנדון דידן שכבר נולדו נזו"י האש מערב שנת שז' אין כאן משום מוליד רק כמוסיף, כנלע"ד.

הק' מרדכי ליב ווינקלער ח"פ

משום דהוי לזורך שניהם, כמ"ש מדברי תוספות שנת ומהר"ם שיק הנ"ל. ועוד צבית המדרש במקומינו בלא"ה דולקים כמה נרות כל זמן שהעלעקטיר מאיר גם הנרות מאירים, וצכה"ג לכו"ע מותר אע"ג שמאיר יותר ע"י נר של גוי, כמ"ש סי' רע"ו [פ"ד], ואי משום מלאכת הגוי, הא הוי ע"י קבולת ואין לאסור רק משום שהישראל נהנה ולא מהני קבולת, כמ"ש הרמ"א סי' רע"ו [פ"ה], וכיון שיט נרות אחרות ליכא איסור כלל כמ"ש. והנה במקום דליכא הני יתירים, כלומר שמצערים עינים לזורך תולדות העלעקטור, וגם ליכא נרות אחרות, כבר אמרתי דנראה לפענ"ד דצנזוב גויס ליכא איסורא לדברי הנ"י סי' תקט"ו.

ועוד י"ל להחירא עפ"י מ"ש הפמ"ג עפ"ד חות יאיר [סי' מ"ט] אמירה דאמירה, והביאו ג"כ במהר"ם שיק לענין דהצעלי מלאכות עומן אינם עושין רק סתמא לאדוניהם, ומ"מ סיים, דמידי ספיקא לא נפקא. והנה בתשו' חתם סופר [או"ח סי' ס' צירף כח דהחירא דברי חות יאיר, עכ"פ אם אומר מערב שנת, ועיין במשנה למלך פ"ו ה"ט מהל' שנת. ועיי' דברי חיים [פ"ג] סי' כ"ט וסי' ל', דמשמע דהיאך דהפעלים מכירים הגוי

סימן מח

עוד בענין הנ"ל ובגדר מלאכת הבערה בשבת

דבר אחר, כלומר מכלה ומאבד. אבל ההוצאה של אש לצד מעשים ואצנים או מעשן מחכת, אינה מצערת ולא מכלה כלל עד שנוציא ממנה דבר אחר כמו קש ותבן וכיו"ב דבר שנבער. וכמה פעמים מצינו הבערה צ"ס ג"כ שנעשה שלא ע"י אש [עיי' פסחים כ"ח ע"א דשי"ך ביעור ע"י זריה לרות] כמו ביעור איסורים, כמוצן שהוא רק ללמד בא שצריך לבערן ולאבדן מעולם, וזה ידוע ואי"ל לפורטון. ועיי' צב"ק דף ג' [ע"ה] על קרא [שמות כה, ד] כי יבער אש ובער צדעה אחר, ומפרש בגמ' דזה היזקו דשן, כמ"ש [מלכים א' יד, י] כאשר יבער הגלל עד תומו, ועיי' בפירש"י ל [שמות כה] שנתבער ע"י אכילת השן, ועיי' באבן עזרא בפ"י פסוק הג"ל. ועיי' עוד באבן עזרא בפ' שמות [ג, ג] על הקרא והסנה בוער, כי חיצת בוער הוא פועל היוצא, כלומר שמבער דבר אחר. וא"כ כיון דההוצאת האש בצנד דאינו מבער כלום מהאצנים ועינים או מהמחכת, אינו בכלל מלאכת הבערה, דהתורה לא אמרה הדלקת אש אלא דרך הבערה. וכבר אמרתי כי זה טעמיה דרש"י ל מס'

נז. הבאנו לכאן דברי הגאון רבי שמעון סופר בכלואם כהקובץ שם לחועלת הנעייץ:

76

ראיתי דברי הרב הגאון [רבי שמעון סופר] אבדק"ק ערלויא נ"י [בקובץ וילקט יוסף סי' ז' שנת תרס"ה] מה שהביא ראייה דאיכא צאור עלעקטריס צהדלקה וכבו איסור דאורייתא, ממס' פסחים נ"ד [ע"ה] צמ"ש דאור שלנו נצרא כמוצאי שבת, כי נתן לאדם הראשון מדעת עליונה וטחן ב' אצנים זו צזו והוציא אור מכה לפועל, עיי' בחי' אגדות מהרש"א שם [ד"ה ב' דברים על"ן]. וכן ראינו צימוס מוקדמת דנא צהולכי דרכים שהבעירו אש ע"י הכאה כלי מחכת (שטאהל) על אבן (פייערשטיין).

אלא שלענ"ד מזה אינה הוכחה כלל שהוצאת האש לצד כמוצר במחנת דמס' צילה [פ"ד מ"ו] יהי' סיוצ דאורייתא, נגד דעת המפרשים [הרע"ב שם ויחד] בכללים שהוא מדרבנן. ובעטמי נלע"ד, דבתורה לא נאמר לא תעשו אש או לא תדלק אש, אלא לשון האזהרה [שמות לה ג] לא תבערו" אש, ולשון הבערה נאמר כולא ש"ס על מלאכה זו, ומיבת הבערה מורה על דבר שמבער

נז. עיין בסימן הקודם ובמה שצינו שם, ועוד עיין ביו"ד תליתאי סי' י' אות ב'.

צ"י משום מצבל, והא כן עיינו רואות ששורף. וכן מצוה צפרי מגדים ס"י של"ד [גאסל אברהם סקליה] הג"ל, דהפירוש במג"א לומר שאינו נשרף כנ"ל.

ועוד ראיתי צבית יחזק הג"ל ממ"ש דברי הירושלמי פ"ג מס' יומא [ה"ה] דלהכי ס"ל לר"י [במספחה שם פ"א ה"ב] בעשית של צרול לית צ"י משום מכבה, דתולדות האש אינה כאש. ות"ק ס"ל דתולדות האש כאש. ולפי"ז אגן דקיי"ל [שנה ל"ט ע"א] דתולדות האש כאש, אית ציה בגחלת של מחכת משום מכבה, ופליג הירושלמי דתלמודא דידן. ולענ"ד לדעת הרמב"ם [פ"ג מה"י שם ה"ב] דס"ל דמזרף צביו הוא תולדת מכבה, א"כ גם הירושלמי דנקיט בלישניה על ר"י דהא הו"י "כמכבה", א"כ נתכוון למלאכת צירוף, ונקט מכבה משום דזהו תולדתו, וע"ז חידש צירושלמי לר"י אינה אפי' תולדה, דתולדות האש אינה כאש. ודברי הירושלמי ותלמודא דידן כאחדים ואי"ל להאריך.

ועיין פסחים דף ע"ה [ע"א] דמוכח בהדיא בגמלים של מחכת לא מקרי אש, לבד במכוח משום רצוי דקרא [ויקרא יג, כד] מכוח מכוח. ובשריפת צח כהן דנין אותה בפחיל של אבר משום רצוי דבאש חשרף, א"כ מוכח בהדיא דלא מקרי אש רק גחלת של עץ כיו"ב, א"כ סתמא דתלמודא דידן דתולדות האש אינה כאש, עי"ש"ה. (ותימה כי הבית יחזק לא הביא גמ' הג"ל). אלא דשם בע"ז ס"ל לגמ' דשלהבת בלא גחלים מקרי יותר אש סתמא מגחלת אש אפי' של עץ. וא"כ בעלעקטער אש שלהבת הלזו כשאר שלהבת ששורף, אפשר דיש לדון צ"י משום הצערה וכיו מן התורה.

והתני הרב הגאון מו"ה יוסף צבי דושינסקי אבדק"ק גאלאנטא העירני במ"ש במס' צ"נה [ל"ט ע"א]. דתני חילוקים בין גחלת לשלהבת, ולא נקיט נפק"מ לענין הצערה וכיו, ש"מ דזהו זה שוין. וע"ז י"ל דלמא כר"ש ס"ל דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, ופטור בלאו"ה, דהא לא שייך לומר

ליכט" בלי שום פקפוק כיבוי דאורייתא. ואל יטעה אותנו הא דתנן בביצה אין מוציאין את האור מן העצים והאבנים וכו' ונקטו רוב ככל הפוסקים שהוא דרבנן היינו ביו"ט שהבערה מותר לצורך אוכל נפש והיא בעצמה ביו"ט מותר רק בזה משום ש"מוליד" אסור ביו"ט אבל בשבת בודאי חייב בזה וגם כזה סבר הרמב"ם שגם ביו"ט הוא דאורייתא. וע"י בטו"ז ס' תק"ב באו"ח שמאריך בזה ושאפי' בדיעבד מה שנכתב אצלו אסור ליהנות ממנו ביו"ט. כתבתי זה מיד למען לא יעלה על דעת דברים כאלו באיסור סקילה לומר שאין בו דאורייתא ויבואו לזלזל מזה בכמה פנים, והבערת עצים להדבות כח עלעקטרישע הוא בוודאי דאורייתא ככילא אסור לראות אצלו בשבת. וע"י בשו"ת התעוררות תשובה ח"ב ס' קלד-קלה כח שהשיב הגר"ש סופר על דברי רבינו מה שענה לו כאן.

צ"נה [כ"ז ע"ז ד"ה מלה] דרשמנא ארשניה להבערתה אפי' צאכילת בהמה, הוא משום דמלאכת הצערה ע"י אש ג"כ אינו רק אש מצער איזה דבר. וזוה מסולקים הרבה מקושיות האחרונים שמשמשים בסדרת רש"י ל הג"ל. וע"י בשלום ירושלים מס' ר"ה ר"פ ד'.

L

ועוד לענ"ד רא"י גמורה ממס' שבת דף ק"ו [ע"א], ממ"ש רש"י ל שם [ד"ה מחניחין וד"ה וברייתא] בטעמי' דר"י ור"ש לשיטתו, דלהכי ס"ל ר"ש מקלקל בהבערה חייב, דכל הצערה מקלקל הוא אלל העצים הנבערים, ואם כי מחקן בשביל קדרתו, זה אי"ל לגופו, ור"ש ס"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, ע"כ לא מיקרי זה מחקן ור"י לשיטתו ס"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, שפיר מקרי הצערה מחקן לגבי השבול. והשתא אש נאמר דהולאת האש מאבנים וכיו"ב אית צ"י משום מלאכת הצערה, א"כ כבר משכחת לה הצערה בלא קלקול כלל. אלא ש"מ דהך ההולאות האש המוכר במחני' במס' צ"נה [ל"ג ע"א] אינה הצערה מן התורה אפי' בשבת, ולא כמ"ש הר"ג מערליא נ"י. ובתוס' שם במס' שבת [ד"ה שוק] ג"כ לא פליג על פירוש"ל רק מטעמא אחרינא, משמע בהדיא דמודה לסברא הג"ל. ומ"מ מפני שאנו מדמין לא נעשה מעשה, אלא שכבר בהאחי דברי האחרונים ה"ה הראש יוסף דפשיטא ל"י לכו"ע אינה רק מדרבנן דומיא למלאכה שצורה דבר חדש.

ועתה צאחי עוד להעיר בדברים אחרים ממ"ש בשו"ת בית יחזק ע"ד רש"י ז"ל מס' שבת דף קל"ד [ע"א ד"ה צנחלת], דהיינו טעמא דכיו גחלת של מחכת אינו אסור מן התורה, דלא נעשה פחם, וע"ז הביא דברי מג"א סוף ס' של"ד [סקליה], במ"ש בטעמי' שאינו שורף. וחקר שם אש כוונת מג"א כמ"ש רש"י ל, ומ"ש שאינו שורף, היינו שאינו נשרף מהמחכת כלום. ולענ"ד שאין ספק כי כוונת המג"א לומר שאינו נשרף ממנו, דאי שאינו שורף. אדרבה בהרב המוניד פ' י"ב מה"ל שבת [ה"א] מצוה כי גחלת של מחכת שורף, דמה"ט לא שייך לומר

ע"ד מ"ש במחכת"ה כי רבה היא, לענ"ד מעיקרא ליתא, כי מה שמפלה בעלעקטרישע בעליכטונג אם הדלקתו וכיבוי הוא דאורייתא, לדעתי דבר פשוט בלי פקפוק שהוא דאורייתא להדליק, ומעולם לא פקפק אדם בזה הלא מבורר בפסחים [דף נד ע"א] שאור שלנו שאנו משתמשים בו נברא במוצאי שבת ע"י אדם הראשון שניתן בו דעה עליונה וטחן שני אבנים זו בזו ויצא ממנו אור וממנו נברא האור ע"ש, א"כ כל בריאת האור הוא רק ע"י עלעקטרישע קראפט שטחן זו בזו והוציא אש, רק עתה המציאו להוציא כח האש בנקל יותר, אבל הוא מה שהוציא אדם הראשון. והנה אין אנו דינן על הכיבוי רק על הדלקה אם מותר לראות אצלו בשבת. וגם בכיבוי שמיא שו"ת הכ"י, הנה בבית יחזק יו"ד ח"ב ס' לא מסיים שהכיבוי ג"כ דאורייתא וביאר מאוד במפתחות שם שגם "בגליה

בעוהשי"ת

ספר

ט"ל מלאכות

חלק שני

הלכות מבוארים, על ט"ל מלאכות שכת
נאמרים, אוהב ד' שערי ציון בשערים, אשר
הלכותיה תלויות כהררים, מדברי ש"ס ראשונים
ואחרונים, ועד השולחן ערוך ונושאי כליו
מחברים, ואתו עמו דעת גדולי האחרונים,
בהלכתא רבתא לשבתא

בעזר השי"ת ההונן לאדם דעה

חיים קלמן גוטמאן

מהרוא חדשה מתוקנת ומורחבת

ברוקלין נוא יארק יצ"ו

שנת תש"פ לפ"ק

ע"י לחם משנה (פ"ט ה"ג) דכתב כתי' שני
 דהבערת עצים לצורך בישול ואינו נהנה
 מגוף אפר הנשרף אינו חייב על הבערה עכ"ד.
 ובמנחת חינוך (מלאכת מנשל א"ה) סתד דבריו
 וציין לדברי הרב' המגיד (פי"ג הל' א') דחייב
 משום מבעיר לצורך בישול ע"כ. וע"י עוד
 בראשון לציון (לאומס"ק, ע"ה דף ל"ד) דס"ל
 דמבעיר חייב דוקא בצריך לאפרו עיי"ש,
 ולכאור' יש לתלות דבר זה בגדר מלאכת מבעיר,
 אם החיוב משום ריבוי אש, או מה שנכלה
 ונשרף ע"י האש.

העצים השרופים שהוא יסוד העפר שאינו אלא
 חלק עשרים וכו', אבל הברזל נחשת זהב
 וכיוצא בו רוב הרכבתו מן העפר, ומפני זה אם
 תשרוף אותו כל היום לא יחסר שיעורו רק
 מעט וכו' עכ"ל. לפי זה כיון דחזינן מדברי
 הרמב"ם דלא שייך מלאכת הבערה במתכות,
 על כרחך דאותו חסרון וכליון מעט שמתהווה
 ע"י הבערת מתכות אין עלה שם מלאכה א"כ
 ה"ה באור עלעקטריק הנ"ל, אף דע"י הבערה
 בהמשך הזמן נחלש חוט המתכות ונפסק
 החוט, אפילו הכי לא עדיפי משאר מתכות דגם
 כן נחסר מעט ולא שייך בהו כיבוי דאין זה
 כליון שיחשב הבערה.

74

הבערה חוטי עלעקטריק (באל"ב)

ג) נתבאר פלוגתת האחרונים אם יש משום
 הבערה דבר תורה במתכות,
 ושדעת הלבושי מדרכי דלא מחייב כיון דאינו
 נכלה ונשרף, ובלבושי מרדכי העלה לפי זה
 דלהאיר אור עלעקטריק יש לצדד דלא הוי רק
 איסור דרבנן משום מוליד אש בחוטי
 העלעקטריק, אבל אין בה משום מלאכת
 מבעיר כיון דאין בזה שום כליון. וע"י עוד שם
 בדבריו (ס"ג א"ה ג') שהוסיף דאף דחזינן
 דאחר שדולק חוט העלעקטריק בתוך הזכוכית
 (באל"ב) זמן רב נפסק החוט ונכלה מעט מזעיר
 ועל ידי זה נפסק החוט באמצע, אף על פי כן
 תמך יחידותיו על דברי הרמב"ם הנ"ל דחזינן
 להדיא בדבריו דאינו חייב על הבערת מתכות
 כי אם כשמכוין לצרף. א"כ הוא הדין באור
 עלעקטריק הנ"ל ליכא איסור תורה בהבערתו
 עיי"ש.

אבל בשו"ת קרן לדוד (ס"ו פ') חולק עליו
 וכתב דהבערת חוטי עלעקטריק הוי
 דאורייתא, אף שאין החוט הברזל שעובר עליו
 זרם עלעקטריק נכלה, והיינו לפי דעתו
 דמלאכת הבערה הוא מה שמוציא האש ולא
 מה שמכלה ומבער ע"י האש. וכן הוא מנויה
 וגמורה מפי רוב גדולי הפוסקים, דהבערת
 חוטי עלעקטריק הוי דאורייתא [ע"י אגרות
 הגאון ר' חיים עוזר מווילנא זצ"ל (פ"י סכ"ה וס"ו
 סכ"ו) וז"ל בא"ד ועיקר כוונתי שלא לצדד
 קולות בנוגע להבערת וכיבוי עלעקטריק
 בשבת, שכבר נתפשטה הוראה בכל תפוצות
 ישראל שזהו אב מלאכה, וע"י עוד שו"ת בית
 יצחק (תו"ד ס"י ל"ה) ובכמה פוסקים], ומבואר
 מזה דכולהו נקטו לדינא דאף באין שום כליון
 נמי הוי בכלל מלאכת מבעיר דאורייתא.

פלאראסענט בא"ב

וצריך לדעת דאף אותן הנרות (באל"ב)
 פלאראסענט יש בהם חוטי ברזל
 בקצוות המתהפכים לגחלת אש, ואיכא הבערה
 דאורייתא בהדלקתן.

ויש להוסיף על דבריו דבאמת אף בהבערת
 מתכות נכלה כימנו מעט ע"י הבערה.
 וכמו שכתב בהקדמת חסד לאברהם (א"י ע"ג
 השל"ה) על שמונה פרקים להרמב"ם (פיה"מ
 הקד' למס' אבות), וז"ל העפר [האפר] הנשאר מן

באל"ב ז'
 ופשוטו דהו
 ידי
 הבערה דאור
 לאש,

אבל במכונ
 עליהנ
 בתוכה באטי
 מנחת יצחק
 דאין בזה
 הבערת אש,
 שאינו

והנה על
 הבעו
 העגלות (קא
 דעל ידי ג'
 מתהווה ניצו
 השמן געזאי
 וע"י כח זה
 דהשמן נכלו
 ולפי דבריו
 דלהסוברים
 העצים, יש
 ע"י כח אש
 של הבערה
 כל הבערה כל
 הניצוץ, אב
 דברינו דדע
 היא ריבוי :
 החומר געזא
 יצירת הניצו
 יש בזה אי
 משום מבעי

הגעזאלין המתפוצץ, היא עצמה מתהפכת ברגע הראשונה לשלהבת אש, ותיכף אח"כ מתפוצץ, וא"כ הוי הבערה ממש לכולי עלמא.

ד אור עלעקטריק חלושה שבתוך כלים [טעלעפאן או מורה שעות]

ג) ישנם כמה כלים שיש בתוכם אור עלעקטריק קטן מאוד שמאיר בתוך הכלי להאיר כשמשתמשים על ידו ונקרא בלע"ז L.E.D., ויש לדון אם דין הבערת אותו נר עלעקטריק קטן שוה לנר עלעקטריק שביארנו דאיכא מבעיר מה"ת, או דינו שונה ולית ביה משום מבעיר כיון דכח האש שמאיר בתוכה הוא חלושה מאד ואי אפשר להדליק אש אחר ממנו.

וכפי קוצר ידי נראה לענ"ד לפשוט האי דינא, מהא דמבואר בשו"ע (סי' תקי"ט ס"ד) וז"ל המחבר אין עושין מוגמר לפזר מיני בשמים על הגחלים בין להריח, בין לגמר הבית וכו', אבל אם עושה כדי ליתן ריח טוב בפירות למתקן לאכילה מותר וכו', ע"כ. וכתב המג"א (סק"י) דאפילו טובים לאכילה אלא שרוצים למתקן יותר שרי. כלומר אף דלא מיקרי צורך אוכל נפש שהרי אינו שוה לכל נפש, [פי' דלאו כל אדם יש לו צורך בכך, דאפשר לאוכלו בלאו הכי (ע"ש נמג"א סק"ט)] מ"מ שרי דאין כאן כיבוי בהגחלים כיון דסופו מבעיר אין בה משום כיבוי, וכיון דאין כאן כיבוי גם מה שחוזר ומבעיר אח"כ לא חשיבי הבערה עכתו"ד, [ויסוד סברא זו דכיבוי שסופו להבעיר אינו כיבוי, הוא מדברי הרמב"ן (מלחמות צ"ה י"ז ע"א) והארכנו בזה בדברינו (מלאכה מכנס אור י) ע"ש].

והנה מבואר בדברי המג"א (סי' תק"י ס"ק ו') דהא ודאי דאסור להבעיר גחלים לצורך

באלב שדולק על ידי כח באטערי ופשוט דהוא הדין נמי בבאלי"ב שנדלק על ידי כח הבאטערי בלע"ז, דהוי הבערה דאורייתא, כיון דחוטי המתכות נתהפכו לאש, הוי בכלל מלאכת מבעיר.

במכונת שמיעה

אבל במכונת שמיעה שבני אדם שקשה עליהם השמיעה נותנים לתוך אוזן, ויש בתוכה באטערי המסייע לפעולתו, ע"י בשו"ת מנחת יצחק (סי' ס"ג סי' מ"א) שצידד להיתירא דאין בזה משום מבעיר, דליכא בה שום הבערת אש, וגם אין בה משום מבשל, כיון שאינו מגיע לחום יד סולדת בו.

הנהגת קא"ר

והנה על פי דברינו הנ"ל ביסוד מלאכת הבערה, יש לפשוט בפעולת הנהגת של העגלות (קאר"ס), דלפי ידיעת הטעניק הוא דעל ידי שלוחץ ברגליו במקום המיוחד, מתהווה ניצוץ אש, ומגיע הניצוץ אל החומר השמן געזאלין, וחומר השמן מתפוצץ ונכלה, וע"י כח זה מנענע בכל עת את הגלגלים, נמצא דהשמן נכלה ע"י הניצוץ אבל אינו נבער לאש, ולפי דברינו תליא בפלוגתא הפוסקים הנ"ל, דלהסוברים דמלאכת הבערה הוא כליון העצים, יש לומר דזה עצמו שמתפוצץ ונכלה ע"י כח אש חשיב הבערה, אבל אם המלאכה של הבערה הוא ריבוי אש, א"כ ודאי אין זה הבערה כלל אף שנכלה ונשרף מיד ע"י הניצוץ, אבל אינו נעשית אש בוער. ולפי דברינו דרעת רוב הפוסקים דמלאכת הבערה היא ריבוי אש, ליכא הבערה במה שמתפוצץ החומר געזאלין ע"י הניצוץ, אבל מ"מ על עצם יצירת הניצוץ אש שמתייצר ע"י שלוחץ ברגליו יש בזה איסור תורה, דהא מרבה אש וחייב משום מבעיר, שוב העירני הבקיאים בדבר דגם

לא
הב
אם
רק
ברי
ית,
וה
כ"כ
הה
סק
גם
הה

יו
יו
יו
הו
הא
הה
ת
ת
ה
ד
ק
ת
ת
ר
ן

(ג)
ל
ה

עישון פירות, דהא לא הותרה מלאכה לצורך עישון פירות כיון דאינו שוה לכל נפש, רק מיירי בגחלת שהודלקה לצורך בישול קדירה עם אוכל, ואח"כ משתמש עם הגחלים לעשן בשמים לצורך פירות, בזה אמרינן דמותר דליכא כיבוי והבערה בנתינת הבשמים על גבי הגחלים, וכן כתב הרמב"ן במלחמות שם.

והקשה לפי זה בשו"ת מהר"ם שי"ק (א"מ ס"י רע"ט) דאם כן אמאי לא שרי נמי לעשות מוגמר לגמר ביתו או להריח כלים וכנ"ל בדברי המחבר, הלא כיון דליכא כלל הבערה וכיבוי בנתינת המוגמר על הגחלים דסופו מבעיר, והגחלת עצמה כבר הובער לצורך בישול קדירה, א"כ ליכא איסור מלאכה כלל, ונשאר בצ"ע ע"ש.

ובשו"ע התניא (ס"י מק"א סעיף ו') נראה מדבריו שכונן ליישב קושית המהר"ם שי"ק, שכתב וז"ל ואפילו על גבי גחלים שהובערו כבר אין לפזר מיני בשמים כדי לגמר את הבית או את הכלים, דכיון שאין כאן צורך אכילה כלל לא התירו אפילו הבערה מועטת שהבשמים מבערים על גבי הגחלים, ואף על פי שהבערה הותרה אפילו שלא לצורך אכילה, מ"מ לא הותרה אלא א"כ יש בה צורך יו"ט וצורך זה הוא שוה לכל נפש עכ"ל. חזינן דכתב בדבריו ליישב דלא תקשה אמאי אסור לעשן לגמר להריח ביתו או כלי, וכתב דהבערה מועטת איכא וזה לא הותרה אלא בעישון פירות אף שאינו שוה לכל נפש מ"מ לצורך אכילה לא התמירו. מה שאין כן הגימור להריח כליו וביתו דהוה רק הנאח הגוף בלבד, בזה אסרו חכמ"ל אף הבערה מועטת.

ולבאורה עדיין צריך תבלין לבאר החילוק בין הבערה מועטת או הבערה

מרובה, דאם שולט אש ע"י ההבערה בבשמים המעשנים לשרפם א"כ הוה הבערה ממש, ומאי שי"ך לומר דהוה הבערה מועטת לבד, ועל כן נראה לומר בכוננת שו"ע התניא דהבערה מועטת דקאמר דלא חשיב הבערה, היינו דאין הבשמים מתבער ושורף בכח אש כל כך שיתאפשר להדליק ממנו קיסם או שאר דבר, משום הכי לא הוי אלא הבערה מועטת ואינו חשיב מלאכת הבערת אש מה"ת.

ועל פי זה היה נראה דכל אותן באלב"ס שיש בהו חוטי העלעקטריק שהם חלושים מאד, כגון בתוך טעלעפאן או מורה שעות וכדומה, ואי אפשר להדליק מהם שום דבר דכח האש שיש בהו הם חלושים, אין על זה שם אש מה"ת, ולית בהו משום הבערה מה"ת לכולי עלמא. אולם דברינו בזה הוא רק לישא וליתן בהלכה, אבל לדינא לא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה, רק מקום יש לצרפו בצירופא דהיתרא באמירה לעכו"ם, דלא חשיבי הבערה מה"ת ככהאי גוונא.

ניצוצות אש

ד יש לדון ניצוצות של אש המתהווה ע"י שפשוף אבנים, או מה דמצוי כהיום בכל כלי עלעקטריק דבהחלת מלאכתן מתהוין ניצוצית, אם יש בזה מלאכת הבערה. ולכאורה היה נראה לומר דתליא בפלוגתא הנ"ל (א"מ א') ביסוד מלאכת הבערה אם הוא כליון העצים או ריבוי אש, דאם הוא כליון העצים אזי על הוצאת ניצוץ אש ליכא הבערה, אבל אם יסוד המלאכה הוא ריבוי האש גם הוצאת ניצוץ חשיבי הבערה.

אבל הפמ"ג (ס"י מק"ג מ"ז ס"ק א') כתב וז"ל מלאכה גמורה ליכא במקיש בברזל על אבן וכדומה ויוצאין ניצוצי אש, לאו הבערה

והדלקה הו
מדבריו דס'
הבוער בעצו
נאחו על איז
חשיב הבער
בניצוץ לבד
שם הבערה
כשהאור נאו
שכן עץ, אב
שם הבערה

מוסיף

ה) איתא

ממנו חייב
מכבה (א"מ י
ד"ה והמסמפ
מסתפק מן י
כיבוי, דאין
דע"י שמח
הכיבוי, דעי
מאורו), והר
שעה שמסר
קצת, דאי א
מועט שמן
עכתו"ד, וכ
כוונת דבריו
חשיב כיבוי י
פי' הפני י
אמת (ס"ט)
כתבו דעיקו
הכיבוי שינ
דתיכף בעו
שמתמעט ו
כיבוי בשע
שהארכנו ו

לגבי מסתפק בשמן שבנר, הוא הדין לגבי מוסיף בשמן דחייב משום מבעיר, דהיינו לפי הפני יהושע הוא משום דמגדיל השלהבת ומרבה באור, ולהכתב סופר אין החיוב בזה עצמו דמגדיל הלהב שבנר, אלא על שגורם להאריך זמן הבערתו, רק דע"י שניכר תיכף פעולת הבערה בהגדלת הלהב, לא מיחשב גרמא לחייב על הבערה.

ולענ"ד יש להעיר בדעת השפת אמת והכתב סופר, ממאי דאיתא במס' שבת (י"א ע"א) במתני' לא יקרא לאור הנר וכו' ע"כ, והיינו דאסרי לקרות לאור הנר של שמן, משום דחיישינן שמא יטה השמן אל הפתילה, וז"ל רש"י (סס ד"ה ולא יקרא) שמא יטה הנר להביא שמן לפי הפתילה שידלק יפה, ונמצא מבעיר בשבת עכ"ל. ובגמרא (סס י"ג ע"ג) מבואר דאם הטה חייב חטאת, דאמרינן התם דר' ישמעאל קרא והטה, וכתב על פנקסו לכשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמינה ע"כ. חזינן להדיא דאף בנר שמן זית שדולקת יפה והשמן זית נמשך היטיב אל הפתילה, אם מטה ומגדיל הלהב חייב משום מבעיר, ולדברי השפת אמת והכתב סופר דלא מחייב על מה שמגדיל האש רק על מה שמאריך זמן הבערתו, קשה הלא התם אינו מוסיף שום שמן, רק הטייה לבד ולא יתארך זמן הבערתו, ואפילו הכי מבואר דמחייב חטאת.

גם ביסוד המלאכה נראה כן דהלא ביארנו לעיל (לוח א') דעיקר מלאכת מבעיר הוא ריבוי אש, א"כ אמאי לא יתחייב על הגדלת השלהבת בלבד, הא איכא ריבוי אור. ועל כן נראה דעיקר חיוב כמוסיף שמן שבנר לפירוש התוס' הוא על הגדלת הלהב גופיה, ולא על מה שמאריך זמן הבערתו לחודיה, וכמו שפי' הפני יהושע הסיפא דכרייתא דהחיוב במסתפק

והדלקה הוה רק נראה וכו' עכ"ל. נראה מדבריו דס"ל דניצוץ גריעי יותר ממתכות הבורע בעצמו אף שאינו נכלה, דמ"מ האור נאחז על איזה גוש חומר ומתהפך לגחלת אש, חשיב הבערה אף שאינו נשרף ונכלה, אבל בניצוץ לבד שאין האש נאחז בחומר גוש לאו שם הבערה עלה, דלא חשיב הבערה אלא כשהאור נאחז על איזה חומר בין במתכות וכל שכן עץ, אבל אם אינו נאחז בשום חומר לאו שם הבערה עלה. ועי' תולדות שמואל (מלאכה

מבעיר).

מוסיף שמן בנר, שיבת התוס'

ה) **איתא** בגמרא (נלה כ"ג ע"א) הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר, והמתספק ממנו חייב משום מכבה. ובדברינו במלאכת מכבה (לוח ה"ד) הבאנו בזה פלוגתת התוס' (סס ד"ה והמתספק) והרא"ש (סס פ"ג סי' י"ז) גבי מסתפק מן שמן שבנר מאי טעמא דחייב משום כיבוי, דאין לומר דלהכי חייב במסתפק משום דע"י שמחסר מן השמן גורם שימהר זמן הכיבוי, דעל גרם כיבוי אינו חייב (ע"ש בדבריו נילוו), והתוס' כתבו הטעם הואיל דבאותה שעה שמסתפק מן השמן מכהה אורו ומכבה קצת, דאי אפשר להשלהבת להאיר כל כך ע"י מועט שמן בנר, לכך נראה ככיבוי וכו' עכתו"ד, וכתבנו שם (לוח ה') דכפשוט נראה כוונת דבריהם דזה עצמו שמכהה ונתמעט אורו חשיב כיבוי, אף שעדיין נשאר להב דולקת. וכן פי' הפני יהושע (נלה סס). אבל בספר שפת אמת (סס) ובשו"ת כחב סופר (לוח ס"ג נ"ה) כתבו דעיקר הכיבוי הוא באמת על מה שממהר הכיבוי שיכבה לגמרי, ולא חשיב גרמא כיון דתיכף בעת פעולתו ניכר ונראה הכיבוי ע"י שמתמעט השלהבת, ודוקא בשאינו ניכר שום כיבוי בשעת מעשה חשיב גרמא עכתו"ד וע"ש שהארכנו בזה בס"ד. ופשוט דכמו דאמרינן

שמים ומאי על כן הבערה דאין כך דבר, אינו שיש שים עות דבר זה ח"ת שא' אנו רפו לא ע"י יום כתן רה. תא דא י"ון ה, גם ל על רה

כתבי ה"ערוך השולחן"

Epstein, Schiel Michael ben Aaron
Isaac

אור לישרים

==

שאלות ותשובות
ליקוטים ואגרות

מכון אהלי ספר
ירושלים

תועלת הרפואה בשבת קליד אי וביבמות עיי' אי עייש, ומצאתי כן באמת בערוך ערך זרף שפיי כן זייל שם דיד מזרף זרף פיי מכביד החולי פיי אחר נגיעת היד קשה והיא שורפת עכיל וזהו כדברינו. מיהו לשיטת רש"י יש סכנה בזה.

אבל הרמב"ם זייל ס"ל שאין בזה סכנה, שכתב בפ"ב משבת היי חולה שאין בו סכנה עושין כל צרכו עיי עכו"ם ולדברים שאין בהן מלאכה עושין אפילו עיי ישראל לפיכך מעלין אזנים בשבת עכ"ל, וכ"כ בפכ"א הלי ל"א דמעלין אזנים בין ביד בין בכלי שאין עושין זה בסממנים שיהא לחוש לשחיקה עכ"ל. האמנם בירושלמי שבת פי"ד הלי די מבואר כדברי רש"י שאומר שם כל שהוא מן החלל ולפנים מרפאין אותו בשבת ר"ח בשם רבי מעלין עצם של ראש בשבת וכו' מעלין בנות אזנים בשבת וכו' עין שמרדה מרפאין וכו' גבות ידים וכו' סכנה עכ"ל הירושלמי, הרי חשב העלאת אזנים במילי דסכנה וזהו כרש"י ולא כהרמב"ם, ויותר מזה מתבאר מדברי הרמב"ם שאין בזה איסור אפילו מדרבנן שהרי כתב שאין שייך בזה משום שחיקת סממנים והרי גזירה זו עצמה דרבנן, רק שייל דכוונתו דבזה לא שייך השחיקה עצמה ואין כוונתו על גזירה דשחיקת סממנים אך לשונו לא משמע כן.

ולכן נ"ל דרש"י והרמב"ם לא פליגי לדינא רק בפירושא דמעלין אזנים, דרש"י מפרש גידי אזנים דפעמים שיורדין למטה ומתפרקין הלחיים וצריך להעלותן וזהו איסור דאורייתא משום בונה, ויש לזה ראייה משבת קמ"ז בי שאומר בחומרי שדרה והיינו חוליות של שדרה שנתפרקה דמיחזי כבונה עייש וכ"ש גידי אזנים שירדו למטה ולהעלותן הוה בונה ממש, וכן משמע מלשון הירושלמי שאמר בנות אזנים והיינו הגידין של האזנים שהן כבנות להאזנים אבל הרמב"ם סתם מעלין אזנים והיינו האזנים עצמן שנתלשו ונתרפו מעט וכשמחזקן אין בזה משום בונה ולכן כל היותר רק איסור דרבנן כחומרי שדרה.

ובזה יתבאר דברי המדרש ששואל מי שיש לו מיחוש באזנו אם מותר לחלל עליו את השבת ולא ביאר על מה שואל אם על הגידי אזנים כפירש"י או על האזנים עצמן כפ"י הרמב"ם, ולזה משיבו דהא קי"ל כל שספק נפשות דוחה את השבת וזו מכת אזנים אם סכנה היא כלומר אם הגידים נפלגו למטה ונתפרקו הלחיים מחללין את השבת ואם אינה של סכנה כלומר שהאזנים עצמן נתרפו מעט או שאר מיחוש וכאב באזנו אין מחללין עליו את השבת

מתוך דרשות קול בן לוי עמ' 96. [ועיי' ערוך השולחן או"ח סי' שנ"ח ס"ק נ"ד].

סימן ז

בדבר הדלקת העלעקטרי ביו"ט

7 א אך אפשר להדליק אור העלעקטרי ביו"ט, אחרי אשר אין מדליקין אור זה עיי' נר אחר רק האור נולד מהמשכת ופנישת העלעקטרי מגופים נפרדים.

להדליק אור העלעקטרי ביו"ט נלע"ד להתיר ואין זה מוליד אש ביו"ט כמו בחיכוך עצי גפרית, דבשם אין בהעצים כח עצם האש אלא שיסוד האש בו מרובה, ובהתחככו נולד אש, אבל בזה העלעקטרי יש כח אש ממש אלא שאינו מאיר, ובהפגש השני כוחות הנגדיים זה לזה החיוב

והשלילה יצא האש לפועל והמה כנחלת אשר ע"י נפיהות הפה יצא השלכת דאינו נולד דנפיהת הפה הוה ג"כ כח נגדי להאש הטמון בנחלת שמכריחו לצאת ממקומו אל האויר וכן הוא בהעלעקטרי ועוד דכשפותח פתח העלעקטרי אינו אלא כמקרב האור אצלו ובהסגרו מרחיקו ואפילו אם נאמר שהוא גורם להולדת האור לא אשכחן גרמא דאסור ואין כאן מעשה, שנאמר שעושה מעשה להוציא אור ביו"ט ולהדיא אמרינן בשבת ק"כ עשיה הוא דאסור הא גרמא שרי ע"ש. והרי בכאן אינו אלא כפותח פתח, כן נראה לעני"ד לפי הבנתי במלאכת העלעקטרי כי אינה מצויה ברובי הערים שלנו שנוכל לעמוד בדיוק על תוצאותיו.

יחיאל מיכל הלוי עפשטיין

החופ"ק נאוההרדאק

בעה"מ ספרי "ערוך השולחן" ו"אור לישרים"

מתוך כתב העת בית ועד לחכמים שנה א גליון א' ניו יורק שבט תרס"ג בעריכת הרב דוב בער אברמוביץ. ועי' בשו"ת אחיעזר חלק ג' סי' ס', שפסק דהוי איסור מה"ת וכן בשו"ת בית יצחק ועוד בפוסקים כולם עונים בשפה ברורה לאסור ע"י גם ציץ אליעזר ח"א סי' כ', וכנראה דרבנו החיד כי לא הכיר היטב הענין וללא כדיקה מקיפה וכפי שמציין בעצמו בסוף דבריו "כן נראה לעני"ד לפי הבנתי במלאכת העלעקטרי כי אינה מצויה ברובי הערים שלנו שנוכל לעמוד בדיוק על תוצאותיו".

סימן ח

שימור חמים למצות מצוה ובענין לישת ואפיית נשים

יום ב' לסדר כי ברוך הוא תרנ"ה, לפ"ק נאוההרדק.

כבוד ידיינ וחביבי הרב הגדול החריף ובקי ותיק וחסיד יא"מ מוהר"א אפרים יצ"ו מורה לעדת ישראל בקי מיאסקיבא.

הגיעני מכתבו והקוני סמא דחיי על דיני מצה שאסף וקיבץ מכל הפוסקים, ובכלל ישר הענין בעיני מאד וראוי להדפיסו, ושמתי עיני על כל הקוני וסידורו טוב ויפה ובוודאי יש לפלפל בכמה פרטים שהביא.

(א) בסי' א' אות ה' שכתב דשימור בחמים הוי שימור גם ע"י אשה, ומ"ש הח"י בסי' ת"ס דאין להאמין לנשים זהו באפ"י ולישה ולא בשימור בחמים עכ"ל, ובאמת דברי הח"י תמוהים שהרי משנה שלימה שנינו בפסחים מ"ח ב' שלש נשים עוסקות בבצק זכו ושם מקודם אמר רב יוסף הני נשי דידן נהוג למיא זכו הרי דנשים עסקו בלישה ועריכה ואפ"י, ולכן באמת הטור והש"ע (סימן ת"ס סעיף א') אסרו רק ע"י עבויים וע"י חש"ו ולא ע"י נשים, הן אמת דיש לדקדק ע"י מתוסי' (די' ב' ד"ה הימנוהו) שכתבו ע"פ הירושלמי לענין בדיקת חמץ דעצלניות הן הנשים ואי הוי מדאורייתא לא מהימני לפי שצריך דקדוק גדול ע"ש, וא"כ למה מהימני בלישה ואפ"י דודאי צריך דקדוק גדול, ועוד דבמשנה דשם אמר ר"ע לא כל הנשים שוין ופירש"י יש עצלניות זכו ע"ש הרי דגם עצלניות נאמנות, ואין לומר דמירי שהבעל עומד עליה. וכקצת רא"י יש לזה ממה

דעת

יחווה

ספר
שאלות ותשובות

יחווה דעת

חלק שלישי

אשר שודרו ברדיו בכל ערב שבת

במסגרת

פנת ההלכה

בתוספת מרובה

חברתיו וערכתיו בחסד ה' עלי

עובדיה יוסף

ראשון לציון הרב הראשי לישראל

שנת "עזי וזמרת" יה (תש"ט) לפ"ק

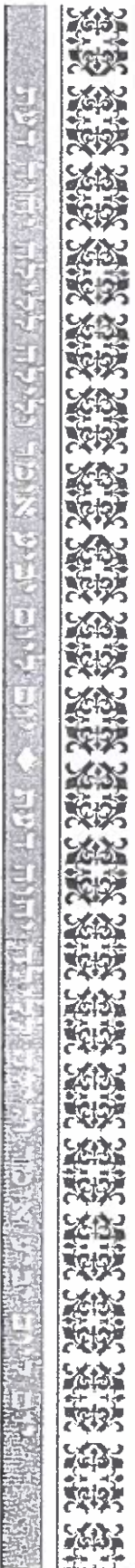
פעה"ק ירושלים תוכב"א

מהדורה חדשה ומתוקנת

בתוספת נלוונות ובתכני יד של מרן המחבר וצוק"ל

שנת ה'תש"פ

22

ג. אם חל יום טוב שני של גלויות בערב שבת, צריכים לעשות עירובי תבשילין בברכה, כדי לבשל מיום טוב לשבת, כבני הו"ל.
 ד. היוצא לחו"ל על מנת לחזור מיד, ושוהה שם חודש או חדשיים, והוא אדם עצמאי

שיוצא לסחורה או בשליחות מוסד ללא הגבלת זמן, עליו לנהוג בדין יום טוב שני של גלויות כבני ארץ ישראל לענין הפלה, וכן לענין הנהגת הפילין בצינעא, וכנ"ל בהערה ב. ורק לענין מלאכה עליו להתמיד ואפילו בצינעא.¹⁵

סימן לו

איסור נהיגה ברכב ביום טוב, ומצות התוכחה

שאלה: רבים חושבים בטעות, שהנהיגה ברכב ביום טוב מותרת, ורק כשבת אסורה הנהיגה, מפני שהיא כרוכה במלאכת הבערה, ונאמר בתורה: "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת". אבל ביום טוב שההבערה מותרת לצורך, מותר לנהוג ברכב. האם יש מצוה להוכיחם ולהסביר להם חומר האיסור, או מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידיים?

תשובה: ראשית כל עלינו לבאר שבאמת הנהיגה ברכב אסורה מן הדין ביום טוב, שאף על פי שהלכה הוחתה (ביצה יב): מהוך שהותרה הבערה לצורך אוכל נפש, הותרה גם שלא לצורך, ובלבד שיהיה בה קצת צורך ליום טוב. (ראה בתוספות ביצה יב סע"א וכן רע"א). וכן מבואר בשלחן ערוך (סימן הצה סעיף א, וסימן תקיד סעיף ה). מכל מקום לא הותרה הבערה אלא כשמדליק מאש מצויה המוכנה מבעוד יום, אבל נהיגה ברכב שכרוכה בהבערה שיש בה משימם הולדת אש ביום טוב, על ידי הצתת ניצוץ המצבר במכונית, אסורה מן הדין, וכמו ששנינו במשנה (ביצה לג.): "אין מוציאים את האור לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן העפר ולא מן הרעפים ולא מן המים". ופירש רש"י, מפני שמוליד אש ביום טוב. וכן הוא בגמרא (דף לג סע"ב). ומבואר עוד בפירושו רש"י (ביצה כג.) שהמוליד דבר חריש קרוב הוא לעושה מלאכה חרישה ואסור מדרבנן. וזו לשון הרמב"ם (בפרק ד

מהלכות יום טוב הלכה א): "אין מוציאים אש לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן המתכות, כגון שמחככים אותם זו כזו או שמכים אותם זו כזו עד שתצא מהן אש, וכן זכוכית מלאה מים שמניחים אותה כנגד עין השמש עד שיחזור נגהה לפשתן וידלק, כל זה וכיוצא בו אסור ביום טוב, שלא הותר ביום טוב אלא להבעוד מאש מצויה, אבל להוציא אש אסור, שהרי אפשר להמציא אותה מבערב". ע"כ. וכן פסקו הטור והשלחן ערוך (סימן הקב סעיף א). וכאן כשהוא מתניע את הרכב הוא מוליד אש בהצתת ניצוץ המצבר, וכן בכל עצירה או האטה גדלקים על ידו אורות אזהרה, וכן בכל פניות שהוא פונה לצדדים חייב לסמן באורות האיתות, וכולם בבחינת מוליד אש ביום טוב. וכן כתב בשו"ת קנין תורה ח"ב (סימן קטז). וזאת מלכד שבשעת העצירה הוא מכבה את המנוע, ומלאכה ביכוי ביום טוב אסורה מן הדין, כמבואר בביצה (כב.), וברמב"ם (פרק ד מהלכות יום טוב הלכה ב), ובטור ושלחן ערוך (סימן תקיד סעיף א). וראה בתוספות עירובין (נג סע"א) שכתבו, ועוד רצה רשב"ם להתיר ליבנם בקרון בשבת ונכרי מוליכו חוץ לתחום וכו', וחזר בו משום שמא ישבת וירד ואין לו אלא ארבע אמות, ור"י אומר שאפילו להיכנס בו בערב שבת אסור, שדוקא בספינה מותר להיכנס מערב שבת, אבל כאן שאפשר לו לרדת מהקרון אסור. ועוד שאם בהנחת מנהיגות את הקרון

גלויות וצינונים

15. וכ"כ בתור"ע שם (ענין קיא-קכ) שהאוי להחמיד שלא לעשות מלאכה אפילו בצינעא. ומכל מקום לטלטל מוקצה (שמותר לטלטלו בשבת, וכיו"ט החמירו בו), בצינעא, מותר. וכן יש להקל להדליק גפרור או נושמת בצינעא. (ועיי' שו"ת קכח) וכן יש להקל בדין שכינת בהמתו. כשהיא ברשות גוי ואין ידוע שהיא של ישראל. ושם (עכו קיה) שאם חל יד"ט שני ש"ג בערב שבת, אינו צריך לערב עירובי תבשילין. ועיי' (עמי קיא-קכא, קכח) עוד כמה פרטי דינים בענין תפלה וקריאת התורה, וקריאת התורה, והכדלה, ועוד.

קיא פשיטא דאסור שהרי הוא משו שמא יתחוך וזמורה (ביצה לו התרומה (סימן רכה). וראה ו (שרש מה), ובשו"ת מהרל"ג הרדב"ז חלק ג (סימן תקמ). לאסור בנידון דידן גם משום חוץ לתחום וירד, ואין

מלבד כל האמור נראה שיע עובדין דחול וזולול ששינוי כיוצא מנה (בביצה כה יוצא במקלו ולא הרועה בטר (שיושבים בקהדרא ובני אדני אחר האיש ואחד האשה, ואנ ומבואר ברש"י שם, שהטעם ו ואיכא זילותא ביום טוב. וכן (סימן תקכב סעיף ב). וראו (סימן שא) שכתב, הר"ף והר דין זה בהלכות שבת, מפני ש שאין איסור הוצאה מרשות י אלא איסור מדרבנן משימם וי חכמים במקום שרבים צריכי איסור הוצאה ודאי שאסור י דקיימא לן כרבא (בעירובין צ רשות הרבים. ע"ש. וראה עין ס"ק כז), ובשו"ת נודע ביה אורה חיים סימן יא, ומהר"ד סימן כה), ובשו"ת וישיב ו ע"ש. והוא הדין למי שנוהג מפני שעושה מעשה חול וזו כתב הגאון רבי אברהם יצחי מישפט (חלק אורה חיים סי בזה הגאון רבי יצחק אבולעפ ה (חלק אורה חיים סימן א). כן למה לא אסרו רשב"ם והר

סימן לו 1. וכשד"ת שמו משה (ב

פשיטא דאסור שהרי הוא משתמש בבעלי חיים, וגורנין שמא יתחוך וזמורה (ביצה לו:). ע"כ. וכן כתב בספר התרומה (סימן רכה). וראה עוד בשו"ת מהר"י קולון (שרש מה), ובשו"ת מהרלנ"ח (סימן כה), ובשו"ת הרדב"ז חלק ג (סימן תקמ). ע"ש. והוא הדין שיש לאסור בנידון דידן גם משום שמא יעצור את הרכב חוץ לתחום וירד, ואין לו אלא ד' אמות.

מלבד כל האמור נראה שיש בזה איסור נוסף משום עוברין החול וחלול בקדושת יום טוב, וכמו ששנינו כיוצא בזה (בביצה כה:), תנו רבנן, אין הסומא יוצא במקלו ולא הרועה בתרמילו, ואין יוצאים בכסא (שיושבים בקתדרא ובני אדם טוענים אותם. רש"י), אחד האיש ואחד האשה, ואם רבים צריכים לו מותר. ומבואר ברש"י שם, שהטעם הוא משום דהוי דרך חול ואיכא זילותא ביום טוב. וכן פסק מרן בשלחן ערוך (סימן תקכ סעיף ב). וראה עוד למרן הבית יוסף (סימן שא) שכתב, הר"ף והרא"ש והרמב"ם לא הזכירו דין זה בהלכות שבת, מפני שסוברים שדוקא ביום טוב שאין איסור הוצאה מרשות לרשות נוהג בו, ואין בזה אלא איסור מדרבנן משום זילותא דיום טוב, לא גזרו חכמים במקום שרבים צריכים לו, אבל בשבת שיש איסור הוצאה ודאי שאסור להוציאו אפילו לכרמלית, דקיימא לן ברכא (בעירובין צט:), דגורנין כרמלית אטו רשות הרבים. ע"ש. וראה עוד בנגן אברהם (סימן שא ס"ק כו), ובשו"ת נודע ביהודה (מהרד"א קמא חלק אורח חיים סימן יא, ומהר"א תנינא חלק אורח חיים סימן כה), וכשואל ומשיב תנינא (חלק ג סימן עד). ע"ש. והוא הדין למי שנוהג ברכב ביום טוב, שאסור מפני שעושה מעשה חול ומחלל בקדושת יום טוב. וכן כתב הגאון רבי אברהם יצחק הכהן קוק בשו"ת אורח משפט (חלק אורח חיים סימן קלא). וכן כתב כיוצא בזה הגאון רבי יצחק אבולעפייא בשו"ת פני יצחק חלק ה (חלק אורח חיים סימן א). ע"ש. ואין להקשות שאם כן למה לא אסרו רשב"ם והתוספות (עירובין נג.) הנ"ל

להיכנס בקרון בשבת ויום טוב, מטעם שמחלל בקדושת יום טוב, שיש לומר ששם היושב בקרון אינו עושה פעולה מעשית בידיו או כרגליו, אבל כאן הנוהג ברכב שעושה מעשה בידים, כדאי שיש לאסור בו יותר ממעט עוברין החול. וכיוצא בזה כתב בשו"ת חתם סופר (בליקוטיו חלק ו סוף סימן צו). וראה עוד בשו"ת זבחי צדק חלק ב (חלק אורח חיים סימן כד), ובשו"ת קרן לדוד (סימן צו), ובשו"ת מהרש"ג חלק ב (סוף סימן יג), ובשו"ת פני יצחק חלק ה (סימן א) הנ"ל. וכתשמות (דף קפג ע"ב) והלאה. ובשו"ת תעלומות לב ח"ג (דף צו ע"ד). ודו"ק.

ואם הנסיעה ברכב אינה רק בתוך העיר, אלא נוסע מעיר לעיר, יש בזה איסור נוסף, שעובר על איסור החומין, ואם נוסע מקר העיר והוצה שיעור שנים עשר מיל והלאה, (שהוא פחות משנים עשר קילומטר), עובר על איסור תורה, לפי מה שהסכימו כמה גדולים בדעת הר"ף והרמב"ם, דתחומין דיי"ב מיל דאורייתא. וכמבואר בבית יוסף (סימן שצז), ובשלחן ערוך (סימן תד סעיף א), ובאחרונים שם. ומטעם זה אסרו האחרונים לנסוע בשבת וביום טוב במסלת הברזל (רכבת), שיש בזה איסור משום החומין. ואפילו אם המנהיג את הרכבת הוא גוי, ויש לו שעה קבועה בנסיעתו, והרכבת נעצרת בתחנות קבועות וידועות מראש, אף על פי כן אסור לנסוע בה, משום איסור החומין, וכמבואר בשו"ת חתם סופר חלק ו (סימן צו), ובשו"ת זבחי צדק חלק ב (חלק אורח חיים סימן כג). ע"ש. והגאון מהר"ץ חיות בספר מנחת קנאות (דף ט ע"ב). הביא תשובת הגאון רבי דוד זכות ז"ל, אב"ד מודונא, (מחבר ספר זכר דוד), שפסק לאסור הנסיעה במסלת הברזל משום איסור החומין. (ושאין לומר בזה אין החומין למעלה מעשרה, כמו שאמרו בעירובין נג. ע"ש). והסכים עמו המהר"ץ חיות (שם דף י), ושכן קבל תשובה מאת הרה"ג מהר"ד יצחק חזן ז"ל מעיר הקודש ירושלים ת"ג, בנו של הגאון בעל חקרי לב,

צ"ינות וצ"ינים

סימן לו 1. ובשו"ת שמו כשה (סי' יג) ובשו"ת הוב"ב ח"ג וס"י סטו. ובשו"ת בית יצחק (חיו"ד ת"ב סי' לא), ובמפתחת (סי' יצ"ע בשו"ת ישש"ל עברי ח"ג וזאנ"ת סי' יב ס"ג). (משי"ו)

זמן, ארץ, יצא, חמור, א מן, כבים, מקו, עין, יוצא, בעיר, פשר, שלחן, את, ככל, וכן, ידות, כתב, צעת, ביום, י"ם, ערוך, (מג), קרון, שום, יומר, צינה, ידות, קרון, יטלו, בדין, לערב

מסכת אבות, פרק ה' הלכה ט"ז

שפסק גם כן לאסור בזה משום תחומין. ע"ש. וראה עוד בזה להגאון הראשון לציון רבי חיים משה אלישר בשו"ת משה האיש (בהשמטות לאורח חיים דף קעח ע"ב), ובשו"ת משפמי עוזיאל (חלק אורח חיים סימן ט), ובשו"ת ים הגדול (סימן כח), ובשו"ת ויאמר מאיר (סימן ט), ועוד. ואכמ"ל.

לפיכך אין ספק שמצוה לפרסם האיסור, ולהודיע חומרת העבירה של הנהגה כרכב ביום טוב, שזהו בכלל מה שאמרו חז"ל (אבות פרק ג משנה יא, ובפסחים קיח). בעונש החמור של המכזה את המועדות. וגם הנוסעים ברכב, הם שותפים לדבר עבירה, שהרי הם נהנים ממלאכת עבירה, ומסייעים בעת מעשה העבירה, וכמו שנתבאר במשנה עבודה זרה (נה רע"ב). ועיין עוד בתוספות שבת (ג), וגיטין (סא), ובשו"ת כתב סופר (חלק יורה דעה סימן פג), ובשו"ת בנין ציון חלק א (סימן טו), ובשו"ת מנחת שמואל (סימן כד), ובשו"ת שבט הלוי (חלק יורה דעה סימן סב). ועוד, כי בתוספת נוסעים צורכת המכונית יותר דלק, ומרכבה בהבערה ושריפה, וכמו שכתב כיוצא בזה השואל ומשיב חמישאה (סימן ג). וכן כתב הגאון רבי יהודה אסאד בשו"ת יהודה יעלה (חלק אורח חיים סימן נח). וראה עוד בשו"ת ים הגדול (סימן כח) בר"ה ומה.

והנה מכואר בתוספות שבת (נה). בר"ה ואע"ג, ובתוספות עבודה זרה (ר סע"א), שאין לומר "מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים", אלא כשהדבר ידוע לנו כודאי שלא ישמעו לקול מורים, אבל אם יש ספק שמא יקבלו, צריכים למחות בידם.² וכן כתבו עוד התוספות בכבא בתרא (ס): וכן כתבו הר"ף והרא"ש (ביצה ריש פרק ד, דף ל).

נליונות וציונים

2. ובשו"ת צ"ח אליעזר ח"א (סי' כא). גליקן ובשו"ת רב פעלים ח"א (סי' כה). (כת"י א"ה. ע' בשו"ת יביע אומר ח"י (תאריך סי' נה את כט) משי"כ להעיר ע"ד הרב פעלים. וע"ע בשו"ת יחזק דעת ח"ו (רי"ס פד). 3. ובספר בינה לעתים (דרוש מז) כתב לחלוק ע"ד התוס' שאף בספק מוטב להניחם בטעותם שסוף סוף בשוגג הם עושים וכו'. ע"ש. ואד"כ. שו"ר בשו"ת דבר יהושע ח"א (סי' כב ובמפתחות) שוביא ראיה לבניה לעתים מהירושלמי. ע"ש. וע"ע וע' בשו"ת חלקת יעקב (ח"ג סי' יט.

יראים (סימן לו), ורבינו ירוחם (בסוף נתיב ב). וכן כתב הרשב"ץ בתשובה חלק ב (סימן מז), שאם אין אנו יודעים אם יקבלו או לא, חייבים על כל פנים למחות, וכמו שאמרו בשבת (נה). אם לפניך גלוי, לפניך מי גלוי? ואילו הנחנו בני אדם על מה שהם שוגגים, כמעט שמוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים, היו מוסיפים על חטאתם פשע בכל יום ויום, והיתה התורה נופלת מעט מעט. ועוד נראה לי שדוקא כשכולם שוגגים, אבל אם יש נזהרים בדבר, מצוה למחות בידי השוגגים כדי להזהיר את האחרים שלא יבואו לידי מכשול, דברייתא ילפי מקלקלתא ולא מתקנתא (ירושלמי מועד קטן פרק ב הלכה ב). ע"כ.⁴ ולזה כיון מדעתו הרחבה הגאון רבי שלמה קלוגר בשו"ת טוב טעם ודעת תליתאה חלק ב סימן ז). וזו לשון השטה מקובצת (ביצה ל): והעיד הריטב"א בשם רב גדול מהאשכנזים, ומטי בה בשם רבינו מאיר מרוטנבורג, שלא אמרו מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים, אלא בדורותם, אבל בדורינו שמקילים בכמה דברים ראוי לעשות סייג לתורה, ואפילו בדברנו יש למחות ולקנוס עוברי עבירה לבל זידינו עוד. ושכן הוא בירושלמי. והדבר נראה לי נכון. ע"כ. ועיין עוד בשו"ת בנין עולם (חלק אורח חיים סימן לב), ובשו"ת יד הלוי (חלק אבן העזר סימן לג). ע"ש. והנה הדבר ברור שתלמיד חכם שמוסר שיעור בהלכה בפני רבים, מצוה עליו להסביר לעם בתוך דבריו חומר האיסור שבנידון שלנו. ואפילו אם הוא יודע בבירור שאלו שהיו נכשלים באיסור זה ימשיכו בו גם להבא, אף על פי כן אין לומר בזה מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים. וכמו שכתב הרה"ג רבי יוסף משאש בשו"ת מים חיים (סימן קנה אות ח) וזה תוכן דבריו: וכבר יישבו על מדוכה זו רבני המערב, ומהם הגאון רבי יוסף בורגיל, בעל זרעא דיוסף, בדרוש לשבת תשובה, והוכיחו

ובנד"מ האה"ע ס"ס פח מ"ש מהירושלמי. גליקן). 4. ועיין בשו"ת גידולי טהרה (ירושלים תשל"ו. סי' א ד"י) שכי"ש שאם יש ספק שמא אחד מהשומעים יחזור למוטב, ודאי שצריך להוכיח בכלל. ואין משיגחים אם יהיו השאר מוידן. שכדאי הוא למלט נפש אחד מהשומעים שיחזור למוטב. ובהערה שם כתב מהח"ס ביצה (ל). בשם הרשב"ץ (ח"ב סי' מז). מוטב שיהיו אלו המועטים מזידין ולא יכשלו בהם רבים. ע"כ. ודו"ק. גליקן

במישור מהפוסקים שעד כאן לא התוכחה, אלא אם הוא נצב בלשון תוכחה, למה תעשו כן, כך וכך. אבל תלמיד חכם היוש בפני הקהל, אין לחלק בזה שו ספק אם יקבלו, או כודאי לא ללמד והקהל מחוייב לשמוע, יהדל. והרי תיקן משה רבינו ל וללמוד ברכים הלכות חג בתג הוא מנהג ישראל קדושים, מו חלק מהשומעים לא יקבלו דב הדרשנים שבכל דור ודור, לה: שמשמיעים לקהל, על הדינים כתב מר אבי הרה"ג הקדוש

תענית צבון

שאלה: כשהל יום י"ז בתמו ליום ראשון, האם בתוך שבועת ימי המשתה ולהשלים, או שמא אין לד

תשובה: הריטב"א בחדו"ו חתן מחענה ו בשבעת ימי המשתה שלו, ועי תשעה באב, צום גדליה, ועי ששבעת ימי המשתה שלו הב ואמרו חז"ל (במועד קטן ט). ושתייה, מכל מקום מכיון שאי ואילו תעניות צבור אלו הם אבלות דרבים וירחה דין הנל בזה במועד קטן (יד:). ועוד, אם לא אעלה את ירושליב אולם נראה שכל זה בתענית

במישור מהפוסקים שעד כאן לא חילקו חז"ל בזה בענין התוכחה, אלא אם הוא נצב כמוכח בשער, ואומר בלשון תוכחה, למה תעשו כן, והרי העושה כן עונשו כך וכך. אבל תלמיד חכם היושב ומלמד בדיני התורה, בפני הקהל, אין לחלק בזה שום חילוק בין אם הדבר ספק אם יקבלו, או בודאי לא יקבלו, כי הוא מחוייב ללמד והקהל מחוייב לשמוע, השומע ישמע והתלדל יחדל. והרי הוקן משה רבינו לישראל להקהיל קהלות וללמוד ברכים הלכות חג בחג הלכות פסח בפסח, וכן הוא מנהג ישראל קדושים, מבלי לחקור ולדרוש אם חלק מהשומעים לא יקבלו דבריו, וכן מנהג החכמים הדרשנים שבכל דור ודור, להזהיר בתוך דברי התורה שמשמיעים לקהל, על הדינים שיש נכשלים בהם. וכן כתב מר אבי הרה"ג הקדוש רבי חיים משאש ז"ל,

שנהג יחד עם חבריו, שכאשר יודעים באחד שעובר על איסור מסויים, ואינו מקבל תוכחת, הולכים אצלו, ושואלים הלכות זה לזה, מהו הדין בדבר פלוני, ומשיבים בודאי שהוא איסור גמור, ומתמיהים על השואל איך עלה על לבו להסתפק בדבר שהוא ברור לאיסור גמור. ואם חדול יחדל האיש ממעשיו, תבוא עליו ברכת טוב, ואם לאו קרינן ביה: ישרים דרכי ה' קיד צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם. עכת"ד. והן עתה ראיתי להגאון רבי יצחק אבולעפיא בשו"ת פני יצחק חלק ה (סימן א) הנ"ל, שהארץ למעניתו בזה, והעלה גם כן שאין לומר בנידון כזה מוטב שיהיו שונגים ואל יהיו מזידים. לכן מצוה להודיע ולהסביר בדרכי נועם לנכשלים באיסור זה, את הומרת האיסור. ולמוכיחים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב. L

סימן לו

תענית צבור דחוי לחתן וכלה בשבעת ימי המשתה ולבעלי ברית

שאלה: כשהל יום י"ז בתמוז בשבת, והתענית נרחה ליום ראשון, האם יש להקל לחתן וכלה בתוך שבעת ימי המשתה שלהם שלא להתענות ולהשלים, או שמא אין להם לפרוש מן הצבור?

תשובה: הרישב"א בחידושו לתענית (לא). כתב, חתן מתענה בארכעה צומות שחלו בשבעת ימי המשתה שלו, והם שבעה עשר בחמו, תשעה באב, צום גדליה, ועשרה בטבת. שאף על פי ששבעת ימי הגישהה שלו הם ימי רגל ושמחה בשבילו, ואמרו חז"ל (במועד קטן ט). אין שמחה בלא אכילה ושחיה, מכל מקום מבין שאינם אלא ימי רגל של יחיד, ואילו תעניות צבור אלו הם ימי אבל דרבים. יבוא דין אבלות דרבים וירחה דין רגל דיחיד. וכמו שאמרו ביוצא בזה במועד קטן (יד:). ועוד, שהרי מקרא מפורש הוא, אם לא אעלה את ירושלים על ראש שנתחיי ע"כ. אולם נראה שכל זה בתענית שחל בזמנו, אבל בתענית

דחוי, גם הרישב"א יודה שמותר לחתן וכלה שלא להתענות. וכיוצא בזה כתב הטור אורח חיים (סימן תקנ"ט) וזו לשונו: מעשה שחל תשעה באב בשבת, והתענית נדחה למחרת היום, והיה רבינו יעב"ץ בעל ברית, והתפלל מנחה בעוד היום גדול, והלך ומל את הבן ורחין ואכל כל צרכו ולא השלים תעניתו, לפי שיום טוב שלו הוא. וראיה לזה ממה שאמרו בעירוכין (מא.). אמר רבי אלעזר ברבי צדוק, אני הייתי מבני סנאה בן בנימין וחל תשעה באב בשבת ונדחה לאחר השבת, והתענינו בו ולא השלמנוהו, מפני שיום טוב שלנו היה. ע"כ. וכן כתבו בספר הרוקח (סימן קיג). והאור זרוע (סימן תכו), ו"בשו"ת התשב"ץ חלק ג (סימן ח), והמרדכי (סוף תענית). והגהות אשר"י מועד קטן (כא.). ועוד. וכן פסק מרן בשלחן ערוך שם. ולפי מה שכתב בשו"ת בית דוד (חלק או"ח סימן תעו), שחתן עדיף יותר מבעל ברית, וכן כתב הגנת ורדים

ג"ינות וצינונים

סימן לו 1. ובשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (לכוב. סי' רכז). ג"ינות

27

Horowitz, Isaiah, ca. 1565-1630

ספר

ש"ל"ה על התורה

והוא חלק תורה שבכתב
מספר "שני לוחות הברית"
לרבינו ישעיה במהר"ר אברהם הלוי זצ"ל הורוויץ

ועתה יוצא לאור בהדפסה חדשה
עם ציון כל מראי המקומות
מחולק לפי סדר הפרשיות ולקטעים
וחלקי הסוד שבספר מופיעים באות מיוחדת
ברוב פאר והדר

מהדורה מחודשת
עם תיקונים ומפתחות

עיה"ק ירושלים ת"ו
חשון תשנ"ז

יהיה אור גדול יהי רצון שנזכה לאורו במהרה בימינו אמן.

דרך חיים תוכחת מוסר ויקהל

משה את כל עדת בני ישראל (שמות לה, א), האריך בכאן הוזהר (קצו, א) במאד, שלא יתערכו הנשים בין האנשים בשעת הוצאת המת, וכל יראו וכל ימצאו. ואמר רבי שמעון רובא דעלמא לא מיתו עד דמטא זמנייהו, בר דלא ידעי לאסתמרא גרמייהו, דהא בשעתא דמיתו אפקי ליה [מכיתיה] לבי קברי, מלאך המות אשתכח ביני נשי כו', עיין שם שהאריך וכתב שזהו הענין שהיו רגילים בשופרות בשעת מיתה (מו"ק כז, ב), והוא לערכב השטן. והוא ביני נשי מכח חטא חוה, שהביאה מיתה לעולם. ועתה, במעשה העגל, בא השטן ורקד ביניהם. ועל זה ויקהל משה את כל עדת בני ישראל, אילין גוברין דכניש לון ואפריש לון לחודייהו, ומלאך המות לא הוה פריש מגו נשין עד דאתוקם משכנא כו', הדא הוא דכתיב (שם שם, כב) ויבואו האנשים על הנשים ויביאו האנשים לא כתיב אלא ויבואו, דארחא לא הוה עמהון אלא לבתר כתפייהו, בגין דמלאך המות לא אתפריש מכינייהו עד דאתוקם משכנא כו'.

75 ← (שם שם, א) רומז לאש המחלוקת ואש הכעס שצריך האדם לזוהר שלא לכער אותו עולמים. ומכל שכן ביום השבת קודש. שאין בו ערבו גיהנום. והכועס בשבת או עושה מחלוקת חס ושלום. גורם להיות חמת הגיהנום בו ערבו בר מינון.

אלה פקודי המשכן (שם לה, כא) ואת האלף ושבע [ה]מאות וגו' (שם לה, כח) בתנחומא (פקודי ז) והוא נותן להם חשבון על כל דבר ודבר, לזהב וכסף ולנחושת. וכסף פקודי העדה מאת ככר ואלף ושבע מאות, ויהי מאת ככר הכסף לצקת ונחשת התנופה שבעים ככר (שמות לה, כה; כז). עם שהוא עושה חשבון והולך על כל דבר ודבר שעשוי כסדר בתוך המשכן, שכח אלף וז' מאות וע"ה שקל, שעשה מהן ווים לעמודים ולא היו נראים, התחיל עומד תמה ואומר עכשיו ימצאו ידיהם של ישראל עלי, לומר שאני נטלתי אותם. והוא חוזר לבא על כל מלאכה ומלאכה. מיד האיר הקב"ה את עיניו, ותלה עיניו וראה שהיו עשויין ווים לעמודים, התחיל להשיח בקול רם, ואת האלף וז' מאות וע"ה שקל עשה ווים לעמודים, באותה שעה נתפייסו ישראל. מי גרם לו, על ידי שישב ועשה חשבון, עכל. מכאן ילמוד כל אדם להיות נקי מישראל, ואל יחשוב הרי אני מאנשי האמונה, ואף על פי שכתוב ולא יחשבו כי באמונה הם עושים, מכל מקום ילמוד, מקל וחומר בנו של קל וחומר אלף פעמים, ממשה רבינו עליו השלום.

ענין הקמת המשכן, להשרות בו השכינה. גם האדם בצורת שיעור קומתו, הוא ציור המשכן, כמו שכתבתי בפרשת תרומה (תורה אור ד"ה ולכל דבר), ויקים את עצמו לטהר כל שיעור קומה שלו, וכל המקימים מקוים בו ושכנתי בתוכם.

בעזרת י"י מנן בעדי. נשלם פרשת ויקהל ופקודי

בעזרת שוכן מע ביהוד. כי כלם ו

דע כי אילו לא חטא היה שייך לומר קדוש. כי הכל היה קדוש, וכמו שכתוב ביאמרו עוד ארון ברית כנסתכם תהא קדושה ארון, וכן לא היה נבדל ולכהונה כי היו כול קדוש, וכן לא היה לקדושה כי כל העת כמו שהיה לעתיד עוי לשלש אלה הוא עוי בספר יצירה, דהיינו יקדושת זמן מן הזמנ וקדושת הכדל אדם וזהו ענין נפש. ולא את עצמו על ידי הקר קרבן לה' כענין נפשו מתם שהם קרבן על על כן התחיל ספר זה אדם כי יקריב רו תורת כהנים תיקון י אחר כך נגעי בני אד ותקנתן היינו טומאת ושהרתן. אחר כן חרומים לבני אדם במקומו. והוצרך אחר לכפר כי כן נגזר על ויזמו של הקב"ה אד שנה. אחר כך לעורר